

Mirovni napori u baskijskoj borbi za neovisnost

Korenić, Nina

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:956466>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2021-10-16**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

Nina Korenić

**MIROVNI NAPORI U BASKIJSKOJ BORBI ZA
NEOVISNOST**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2016.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

MIROVNI NAPORI U BASKIJSKOJ BORBI ZA
NEOVISNOST

DIPLOMSKI RAD

Mentorica: doc. dr. sc. Ana Matan

Studentica: Nina Korenić

Zagreb
Rujan, 2016.

IZJAVA O AUTORSTVU

Izjavljujem da sam diplomski rad „Mirovni napori u baskijskoj borbi za neovisnost“ koji sam predala na ocjenu mentorici dr. sc. Ani Matan, napisala samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekla ECTS-bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivala etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-29. Etičkog kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Nina Korenić

Sadržaj

1. UVOD	1
2. PITANJE BASKIJSKE NEOVISNOSTI	2
2.1 Baskijski nacionalizam	3
2.2. Baskijska borba	4
2.3. Nasilna borba - ETA	5
2.3.1. Ogranci ETA-e	6
3. MIROVNI SPORAZUMI I PREGOVORI	8
3.1. Sporazumi Madrid i Ajuria Enea	8
3.2. Mirovni pregovori sa ETA-om – Pregovori o baskijskom slučaju; Alžirski pregovori	9
3.3. Ardanzin prijedlog - Sporazum Lizarra/Garazi	11
3.4. Ibarretxeov plan	12
3.5. Sporazum Loyola	13
3.6. ETA - prepreka sporazumu?	13
4. AKTERI U MIROVNOM PROCESU	16
4.1. Političke stranke	16
4.2. Španjolska, Baskija i njihove institucije	21
4.3. Katolička Crkva	23
4.4. Civilne organizacije	24
4.5. Mediji	28
4.6. Sindikati	29
4.7. Baskijski mirovni proces	29
5. ZAKLJUČAK	31
6. Popis literature	33
7. Prilozi	37

1. UVOD

„Baskija ili Katalonija je nacionalnost, ali je samo Španjolska nacija.“, kaže španjolski Ustav iz 1978. „Ustav se temelji na neraskidivom zajedništvu španjolske nacije, zajedničkoj i neodvojivoj domovini svih Španjolaca, i prepoznaje i garantira pravo autonomije nacionalnosti i regija od kojih je sastavljen i solidarnost među njima“. Navedeni Ustav nije odobren od strane Baskijaca (11.3% je glasalo protiv njega, a čak 40% je predalo nevažeći listić).

U prvom ću se poglavlju *Pitanje baskijske neovisnosti*, nakon kratkog uvoda o povijesti Baskije, usredotočiti na osnovne aktere i uzroke nastanka pokreta za neovisnost. Prikazati ću kako je i zašto nastala ETA, najpoznatije lice navedenog pokreta, te kako je nastavila djelovati u tranzicijskoj i demokratskoj Španjolskoj nakon njenog ulaska u Europsku zajednicu te kroz kakve je unutarstrukturne transfere prošla organizacija u novom sustavu od 1981. godine na dalje (njezin višeslojni sastav te slučajeve udaljavanja od izvornih principa). Prikazati ću faktore koji su utjecali na to da ETA odustane od oružane borbe te objasniti njezine ogranke koji su bili usmjereni na nenasilno djelovanje putem konvencionalnih politika. Temeljnim istraživanjem navedenih događaja kroz relevantnu literaturu, objasniti ću koji su faktori utjecali na to da ETA posegne za oružanom borbom, a koji da ju napusti.

Nakon prikaza na koji je način nastala i funkcionirala nasilna borba za neovisnu Baskiju, u idućem ću poglavlju *Mirovni sporazumi i pregovori* istražiti kako i zašto je došlo do preobrazbe načina postizanja ciljeva. Ovo će poglavlje, dakle, biti usmjereno na pokušaje pregovora koji su se vodili između baskijske i španjolske vlade te njihove rezultate. Također, povezati ću ih sa sjevernoirskom borbom za neovisnost, obzirom da baskijski nacionalisti često prozivaju upravo njih kao uzor.

Temelj ovoga rada jest istraživanje aktera i institucija koji su imali pomirljivu politiku na dugogodišnje sukobe između države i ETA-e. U posljednjem poglavlju, *Akteri u mirovnom procesu*, osvrnuti ću se na djelovanje političkih stranaka, baskijske i španjolske vlade, Crkve, civilnih udruga i organizacija, sindikata i na načine na koje su pokušavali (ili nisu) uspostaviti dijalog, suradnju i mir.

Glavna teza ovog rada jest da je nenasilje u Baskiji bolji i učinkovitiji oblik borbe za

ispunjenje ciljeva, što ću dokazati kroz preglednjihove borbe za neovisnost, koja je neučinkovitost nasilja osjetila na vlastitoj koži.

2. PITANJE BASKIJSKE NEOVISNOSTI

Baskijska zemlja podijeljena je nasedam pokrajina, od kojih se četiri nalazi u Španjolskoj – Araba, Bizkaia, Gipuzkoa i Navarre, a tri u Francuskoj – Lapurdi, Behenafarroa, Zuberoa (Bieter, 2000: 17) (v. Sliku 1). Postoji veliki demografski i geografski nesrazmjer između španjolskog i francuskog dijela Baskije jer je preko 2/3 teritorija i 2.3 milijuna ljudi (9/12 ukupne baskijske populacije) na španjolskoj strani granice. Baski čine otprilike 7% trenutne populacije Španjolske, dok 200.000 stanovnika francuske Baskije tvori samo 4/10 od 1% cjelokupne francuske populacije. Dok je španjolski dio jedan od industrijski razvijenijih u državi, regija francuske Baskije jedna je od ekonomski najdepresivnijih regija u cijeloj Francuskoj (Douglass, 1975: 13-14). Svaka od njih ima i baskijsko i francusko ime, iako riječ baskijsko ne postoji u njihovom jeziku euskeri. Oni se poistovjećuju samo jednom riječju: Euskaldun (Euskaldin), odnosno onaj tko govori euskerski (baskijski), a Baskija je, prema njima, EuskalHerria (Kurlansky, 1999: 42).

Njihov je jezik ono što ih određuje: ima određenu enigmu oko sebe, neodređenoga porijekla koje se pokušava dokučiti preko pet stoljeća. Na glasu su kao tajanstveni narod Europe, a od naroda koji ih okružuju razlikuju se ne samo izgledom, već i krvnom grupom – od svih Europljana imaju najviši postotak krvne grupe 0, te najvišu stopu RH negativnog faktora u cijelome svijetu (Douglass, 1975: 9-10).

U čitavoj baskijskoj povijesti, postojalo je samo jedno kraljevstvo koje je bilo njihovo i koje je trajalo do 1512.godine – Kraljevstvo Navarra. Bili su branitelji kršćanstva i pomogli su, paradoksalno, u stvaranju zemlje koja će kasnije postati njihov najveći problem i osporavatelj prava na državu – Španjolske (Kurlansky, 1999: 42). Španjolska je nastala iz nestabilnog saveza nezavisnih kraljevina kao kršćanska opozicija tadašnjoj muslimanskoj prijetnji. Niti su katolički kraljevi (1469-1516) niti njihovi nasljednici, Hasburgovci (1516-1700), nastojali primijeniti kraljevsku administraciju na Iberijskom poluotoku, čiji su dio Baskija, Navarra, Katalonija i Aragon. Tamo je na snazi bio poseban zakon – fueros i autonomne političke

institucije. Ovaj politički aranžman dogovorio se Paktom Mondrquico koji je omogućio priznanje i autonomiju različitim pokrajinama pod kastilijskom Krunom (Heiberg, 1989: 1).

Baskija i Katalonija, dvije španjolske regije koje su razvile najuvjerljivije nacionalne pokrete, imaju mnogo odlika koje ih razlikuju od ostalih. Uživale su bogatu agrikulturnu bazu, u direktnom su zemljopisnom dodiru sa Europom i razvile su snažan trgovački stalež. Također, i jedna i druga su iskusile industrijalizaciju u velikoj mjeri, koja je rezultirala stvaranjem političko-vojnog proletarijata. Iako uživaju ove sličnosti, baskijski i katalonski nacionalizam zapravo je potpuno različit.

2.1 Baskijski nacionalizam

Baskijski se nacionalizam prvo pojavio u Bilbao, sjedištu baskijske industrije, tijekom zadnje četvrtine 19. stoljeća, kao reakcija na centralizaciju i industrijalizaciju nametnutu od strane Madrida. „Ovaj period karakterizira teška socijalna kriza tijekom koje se tradicionalna Baskija, vođena lokalnim političkim institucijama i posvećena komercijalnom i poljoprivrednom razvoju, zamijenila novom baskijskom zajednicom utemeljenom španjolskim Ustavom, počivajući na teškoj industriji“ (Heiberg, 1989: 45-46). Industrijalizacija i komercijalni uspjeh su uvelike utjecali na kulturnu i političku neovisnost koju su do tada uživali. Smatrani su neophodnim doprinosom Španjolskoj te su zbog uspjeha postali žrtvama vlastitog industrijskog napretka (Bieter, 2000: 20).

Baskijski nacionalizam predstavlja borbu za moć unutar teritorija, a njezinim se začetnikom smatra Sabino de Arana koji je, nadahnut katalonskim pokretom za neovisnost, odlučio posvetiti svoj život baskijskom slučaju. Novu neovisnu Baskiju vidio je kao konfederaciju sastavljenu od svih sedam pokrajina. Počivala bi na jedinstvu rase i kršćanstva. Tu neovisnu baskijsku konfederaciju 1901. godine prozvao je Euzkadi (Heiberg, 1989: 60). Iako ga dotada nije govorio, naučio je baskijski i krenuo promovirati njegovu uporabu. Bio je usredotočen na pročišćavanje baskijske rase, osuđujući Baskijce koji su se ženili Španjolcima, koje je smatrao najodvratnijom rasom u Europi. Dakle, Arana se najviše usmjerio na očuvanje baskijskih tradicija i vrijednosti, a jedini način da to osigura, smatrao je, bilo je formiranjem nacije. Iako do 1903.godine, kada je preminuo, nije ostvario mnogo u političkom pogledu, iza sebe je ostavio PNV, stranku koja je dominirala baskijskom politikom kroz cijelo dvadeseto stoljeće. Ono što je još važnije, stvorio je novu ideologiju koja je odvojila Baske kao rasu sa

jedinstvenim običajima koja treba biti u mogućnosti voditi svoju državu (Bieter, 2000: 22). Iako je Arana začetnik i, po mnogima, razlog što je borba za neovisnost uopće pokrenuta, rasistička stavka njegova programa mora se osuditi, obzirom da je otvoreno i potpuno zazirao od drugih naroda, uključujući i Španjolce, „huškajući“ Baske protiv njih. Da je pokret bio popularniji za vrijeme njegova života, možda bi Baskija bila preteča Hitlerove Njemačke. PNV je, srećom, nakon njegove smrti izmijenio ideologiju i iz radikalnog nacionalizma okrenuo se umjerenom.

Ova ideologija je oblikovala baskijsku borbu za neovisnost u godinama koje su uslijedile. Reformirana, predstavljala je moguću budućnost za koju će se morati izboriti. Vrhunac je podrške borba za neovisnost doživjela za Francove diktature, kada su Baski bili izloženi najvišoj razini diskriminacije koju ću prikazati u idućem odlomku. Danas, podrška potpunoj autonomiji prema Euskobarometru¹ zadržava se na razini od 45% ispitanika (Open democracy, 2016). Valja prikazati kojem se načinu borbe okrenuo taj postotak koji se zalaže za autonomnu Baskiju te koji su bili rezultati istoga.

2.2. Baskijska borba

Od 1936. do 1939. godine, u Španjolskoj je vladao građanski rat, koji se vodio između republikanaca i nacionalista. „Rat je počeo vojnim pučem 1936. godine sa ciljem pokušaja promjene i kontroliranja socijalnih, političkih i kulturnih promjena. U isto vrijeme je i Mussolini došao na vlast u Italiji (1922.), kao i Hitler u Njemačkoj (1933.).“ Francisco Franco je bio predvodnik ovog pomno isplaniranog puča na Drugu Španjolsku Republiku (Graham, 2005: 1). Do puča je, tvrdi Graham, došlo iz 3 razloga. „ Prvo, Španjolska je bila nejednako razvijena, čime je puč pokrenuo seriju kulturnih ratova: urbane kulture protiv ruralne tradicije, sekularnog protiv religioznog, centra protiv periferije. Drugo, navedene opozicije su nastale i zbog, ali ne isključivo, kršćanstva koje je bilo dominantna religija u Španjolskoj te je utjecala čak i na one koji su ju odbacili. Treće, obzirom da se radi o puču, mora se priznati i uloga španjolske vojske i pojava netolerantne političke kulture u ovo doba.“(Graham, 2005: 2) Ovaj je rat važan za Baskiju i njezinu budućnost iz jednostavnog razloga: ona je bila na strani Republike. Razlog tomu leži u činjenici da je Madrid 1936. godine, nakon izbijanja rata, odlučio priznati autnomiju baskijskim pokrajinama Alavi, Guipúzcoai i Vizcayi, čime su one zajedno postale Baskijska autonomna zajednica sa svojom vladom, na čije je čelo prvi dospio

---

¹sociološko istraživanje koje se provodi na Baskijskom sveučilištu od 1981. godine.

vođa PNV-a, José Antonio de Aguirre (Preston, 1984.: 183). Međutim, pobjedu u ratu su uz izvanjsku pomoć nacističke Njemačke i fašističke Italije odnijeli nacionalisti, što je na vlast dovelo generala Franca. To, naravno, nije imalo dobre posljedice za Baskiju i rezultiralo je desetljećima ugnjetavanja. Franco je inzistirao na korištenju jezika carstva – španjolskog, a kako bi to osigurao, zabranio je uporabu katalanskog, baskijskog i galicijskog jezika. Svu je moć usmjerio u Madrid i potpuno uništio autonomiju koju su Katalonija i Baskija uživale (Lannon, 2002: 87) te je zabranio javnog korištenje baskijskih pozdrava, tradicionalne nošnje, imena, publikacije i učenje euskere (Heiberg, 1989: 90) koja se uskoro našla pred istrebljenjem.

Kako im je oduzeto sve što su smatrali da im pripada, radikalno orijentirani Baski su pribjegli oružanoj borbi postizanja ciljeva, započevši građanski rat koji je trajao gotovo pet desetljeća i čije se posljedice osjećaju i danas. Ljudi su se podijelili na „njih“ i „nas“, „njih“ koji su osporavali baskijsko pravo, i „nas“ koji su ga zahtijevali i učinili bi sve da ga ostvare. U pokrajini Baskiji akteri nasilja smatrali su kako su se borili u građanskom ratu protiv vlade ili aktera države. Međutim, vlada njih smatra teroristima. Zirakadeh se pita gdje je razlika između građanskog rata i terorizma, te nastavno definira građanski rat kao „unutarnji sukob između bar dvije frakcije unutar države koji rezultira sa više od tisuću žrtava unutar godine.“ Smatra kako Baskijska regija ne ulazi u ovu brojku, čime ju karakterizira kao terorista (Zirakzadeh, 1991: 156-157). Sljedeći se odlomak odnosi na nasilnu borbu za neovisnost koju je vodila ETA, koja je mobilizirala mase radikalnih nacionalista te služi kao uvertira u mirovne procese koji su nastali, prvenstveno, kao opozicija ovakvom nasilnom postizanju ciljeva.

2.3. Nasilna borba – ETA

ETA je predstavljala fuziju između dva socijalna sloja: mladih intelektualaca, pripadnika srednje klase, EKIN-a² (Heiberg, 1989: 105), koji će biti vođe ETA-e, te pripadnika mladih EGI-a (Euzko Gaztedi del Interior, Baskijska Mladost) koji su bili podružnica PNV-a³. EKIN se otpočetak nije slagao sa PNV-om i tradicionalnijom frakcijom EGI-ja u odnosu na tri ključna problema: uloge i uporabe baskijskog jezika, prirode baskijske separacije od Španjolske te prirode autonomnog baskijskog društva. EKIN je smatrao kako će baskijska

---

² mladi baskijski studenti fakulteta Deusto u Bilbau oformili su organizaciju EKIN (činiti) kako bi ponovno otkrili baskijski jezik, povijest i kulturu.

³ Uloga i ciljevi PNV-a objašnjeni su u trećoj cjelini.

nacija prestati postojati bez oporavka baskijskog jezika, zbog čega su predložili euskaru kao jedini službeni jezik nove Baskijske republike, što je PNV smatrao nerealističnim zbog mizerno malog broja ljudi koji pričaju baskijski. Tako se 1958. godine EGI podijelio na dvije grupe, podijeljene na članove EKIN-a i nešto radikalnije članove EGI-ja i na one koji su ostali vjerni PNV-u. 31. lipnja 1959. godine, nakon nekoliko pokušaja usuglašenja oko razlika u mišljenjima, EKINEGI grupa je stvorila novu organizaciju Euskadi 'ta Askatasuna (ETA – Euskadi i Sloboda) (Irvin, 1999: 67-68).

Inicijalna ideologija ETA-e preuzeta je izravno od tradicionalnih nacionalista, nadahnuta Sabinom de Aranom. Međutim, ETA je toj ideologiji dodijelila svoje tri modifikacije: baskijski je jezik i kulturu označila kao nadređene simbole baskijskog identiteta, jedinstva i prava na neovisnost. Glavni cilj baskijskog domoljuba više nije bio očuvanje rase, kao za vrijeme Arane, već očuvanje jezika (Heiberg, 1989: 111).

Tijekom 1960-ih ETA je napadala banke, simbole španjolske dominacije, vlakove... Režim u početku nije znao kako se nositi sa njima – međutim policija je odgovorila pokretom masovne represije. Ceste su se konstantno provjeravale, uhićenja, pretraživanja kuća i rašireno mučenje postali su baskijska svakodnevnica, a španjolski su zatvori bili puni baskijskih zatvorenika. Kroz godine djelovanje ETA-e se proširilo na atentate, bombardiranja i otmice, a ona je postala simbolom otpora Francovu režimu i za nacionaliste i za nenacionaliste. Međutim, nije bila usmjerena samo na nasilnu borbu. Željela je preporoditi baskijsku kulturu i to je smatrala najvažnijom odgovornošću. Uspjela je ujediniti Baskijce i imigrante, nacionaliste i nenacionaliste u zajedničkoj borbi protiv jednog režima (Heiberg, 1989: 107-109).

2.3.1. Ogranci ETA-e

ETA se ubrzo podijelila na dvije frakcije, ETA-V i ETA-VI, koje se nisu međusobno slagale oko političke strategije te su imale i različito viđenje krajnjeg cilja i načina na koji će do njega doći (nasilni ili nenasilni put). ETA-V je u svome programu isticala ujedinjenje baskijske nacije stvaranjem nove baskijske države, priznavanje neovisnosti te države od strane Francuske i Španjolske, obnovu baskijskog jezika do statusa službenog jezika države, demokratizaciju i nacionalizaciju osnovnih industrija, a ETA-VI se zalagala za uništenje španjolske države, stvaranje prava na obnovu baskijske nacije, političku i trgovačku slobodu te ravnopravnost baskijskog i španjolskog jezika i poticanje baskijske popularne kulture

(Irvin, 1999: 20-22). Do 1972. godine ETA-VI se svela isključivo na oružanu borbu, te je razriješana, nakon čega se ETA-V opet smatrala samo kao ETA. (Irvin, 1999: 75-76)

Unutar ETA-e je, međutim, postojala još jedna frakcija: na ETA(politico-militar) i ETA(militar). Zagovornici ETA(pm) su vjerovali kako bi se trebala prisvojiti strategija koja bi ujedinila sve aktivne nacionalne i političke snage u pokrajini Baskiji i stvoriti političku stranku koja bi mobilizirala i predstavljala baskijsku radničku klasu, a ETA(m) je, s druge strane, zagovarala strategiju koja bi bila usmjerena na ujedinjenje i mobiliziranje svih grupa koje su vidjele baskijsku autonomiju i neovisnost kao primarni cilj (Irvin, 1999: 110).

U godinama nakon Francove smrti i legalizacije političkih stranaka, kroz tranziciju u demokraciju, ETA(pm) je naginjala ka osnivanju političke stranke, što je opet izazvalo rascjep u organizaciji na one unutar ETA(pm) koji su se željeli udaljiti od oružane borbe i usvojiti parlamentarnu politiku, one unutar ETA(pm) koji su namjeravali nastaviti političko-vojnu strategiju te ETA(m) koja je podržavala isključivo vojnu strategiju. Većina je pripadnika ETA(pm) odlučila napustiti organizaciju na Sedmoj Skupštini u listopadu 1976. godine i osnovati novu političku stranku EIA (Euskal Iraultzale Alderdia, Baskijska Revolucionarna Stranka), koja se predstavljala kao revolucionarna organizacija za radničku klasu. Pozivala je na oslobođenje Baskije, ali kroz političku strukturu razvijene liberalne demokracije i oslanjala se na konvencionalnu političku strukturu stranke koja uključuje i radnike, studente, intelektualce, umjetnike i ostale grupe koje su podržavale neovisnost Baskije. Tako su radikalni baskijski nacionalisti sada bili podjeljeni u dvije grupe – one koji su vjerovali kako će tranzicija omogućiti ostvarivanje političkih ciljeva i onih koji su vjerovali u nužnost nasilne borbe. (Irvin, 1999: 79-80)

Dakle, baskijski nacionalisti su se pobunili protiv španjolske države jer su željeli biti u mogućnosti odlučiti o svojoj budućnosti. Vjerovali su kako bi Baskija trebala biti država za sebe, kako su s tim pravom rođeni te kako su prevarom postali dijelom Španjolske. Zahtjevali su pravo na samoodređenje. Podijelili su se na dvije suprotstavljene strane: beskompromisne nacionaliste, kojima je cilj osnivanje neovisne, religiozne Baskijske države koja se u potpunosti protivi svakom obliku saveza sa Španjolskom, čiji su predstavnici stranke povezane sa ETA-om, dok s druge strane nalazimo umjerene nacionaliste koji su usmjereni na reforme te zahtijevaju autonomni baskijski statut koji bi uključivao svih sedam baskijskih pokrajina. PNV je predvodnik ove opcije, a kako bi postigli autonomiju, spremni su se i

udružiti sa španjolskim strankama u svrhu usuglašenja oko budućnosti Baskije. Iako različite, i jedna i druga strana su bile ujedinjene oko cilja unutar Baskije – prava na samoodređenje i neovisnost (Heiberg, 1989: 65).

3. MIROVNI SPORAZUMI I PREGOVORI

Nakon više od pet desetljeća djelovanja, ETA je najavila konačni prekid nasilne borbe 2011. godine. Do tada se velika većina njezinih članova okrenula nenasilnom postizanju ciljeva političkim strategijama, shvativši da ih nasilje ne vodi nikuda. ETA je tokom Francove diktature nešto značila baskijskom narodu, bila je simbol pobune protiv režima, ali ulaskom u demokraciju građani su pružali sve manje potpore njezinim akcijama (Vidi tablicu 2).

U demokraciji su se pokušala naći dugotrajna rješenja za baskijski konflikt: „primirja (sporazum Lizarra-Garazi iz 1998. godine), razgovori usmjereni na pripremu za mirovni proces, političke koalicije kojima su se izolirale one stranke koje su podupirale oružanu borbu ili promovirao dijalog između suprotstavljenih strana, stvaranje novih administrativnih institucija te građanske inicijative kojima je namjera bila iniciranje rasprave ili zaštita ljudskih prava i sloboda. Ciljevi navedenih instrumenata postizanja rješenja za konflikt ponekad su uključivali i političku izolaciju radikalnog nacionalizma (sporazum Ajuria Enea)“ (Beck, 2005: 205). Međutim, niti izolacija, niti uključivanje radikalnih nacionalista u politiku i odlučivanje, nisu imali nikakvog utjecaja na razinu nasilja.

U narednim ću recima prikazati (pokušaje) sporazuma te, ukoliko nisu uspjeli, zašto je tomu bilo tako. Na kraju, kako bih prikazala način na koji se ispravno vode pregovori i sklapaju sporazumi, prikazati ću sjevernoirsku borbu za neovisnost s kojom se baskijski nacionalisti često vole uspoređivati.

3.1. Sporazumi Madrid i Ajuria Enea

Sporazum Madrid iz 05. studenog 1987. godine, nakon kojeg je uslijedio sporazum Ajurie Enea 12. siječnja 1988. godine, uključivao je sve stranke osim Herri Batasune (HB) te konzultacije stranaka pod imenom Mesa de Ajuria Enea. Izvještaj o ovim sastancima, koji se sastoji od više od 3.000 riječi, ne spominje sankcije za HB, niti prijeti istrijebljenjem ijednoj

stranci uključenoj u sukob. Štoviše, djeluje kao poziv svima koji su uključeni u politiku, javnost i obrazovanje da promoviraju civilno društvo u Baskiji. Također, sadržava i niz ustupaka koje su napravili nacionalisti PNV-a i EA-a: javno su pokazali poštovanje prema Ustavu o Autonomiji te iznijeli novu viziju odnosa Španjolske i baskijskih nacionalističkih stranaka, sa iznimkom HB. Ta reformulacija politike predstavlja, prema Kriesbergu, uvjet održivog mirovnog procesa (Beck, 2005: 210; Kriesberg 1998: 217).

3.2. Mirovni pregovori sa ETA-om – Pregovori o baskijskom slučaju; Alžirski pregovori

Clark je primijetio da su predstavnici ETA-e i Španjolske često pružali priliku dijalogu, te je odlučio iznijeti mišljenje zašto je interakcija u periodu od 1975-1988. godine svaki puta propala. Prvenstveno, u njihovu odnosu nije bilo međusobnog povjerenja: nekada bi ETA izvršila atentat na predstavnike, dok bi u drugom slučaju zlostavljači bili suprotstavljeni bivšim žrtvama iz zatvora za istim pregovaračkim stolom (Clark 1990: 223-39). ETA je konstantno prijetila nasilnim djelovanjem ukoliko se ne ispune njezini uvjeti, na što je španjolska vlada reagirala uhićenjem ili ubijanjem njezinih pregovarača. Mnogo je stranaka željelo okončati konflikt pod svojim uvjetima koji bi zadovoljili samo njih. Kratkotrajne inicijative trećih stranaka su djelovale kao građanski protesti protiv kršenja ljudskih prava ili kao pokušaji uvjeravanja stranaka u konfliktu o kontroliranju u dijalogu od strane individualnih aktera ili agencija (Beck, 2005: 206-208).

Godinu dana nakon što su Bizkaia, Gipuzkoa i Alava na referendumu izrazili potporu za Statut o Autonomiji, ETA je provela jednu od najvećih obrana u svojoj povijesti, što je rezultiralo sa čak 36 žrtve u razdoblju od samo 2 mjeseca. Kao odgovor na povećanje nasilja, baskijske su stranke u studenom organizirale jedan od najmasovnijih prosvjeda protiv ETA-e na ulicama San Sebastián. Vođe ETA postali su svjesni potrebe da prilagode svoje djelovanje parlamentarnoj demokraciji. Zauzeli su stav kako je nasilje postalo zapreka ostvarivanju cilja samoodređenja. Ovu su ideju prezentirali ETA (pm), naglašavajući potrebu prestanka vatre kao osnovnu stavku nove strategije. U prosincu 1980. godine aktivisti su se sastali kako bi odlučili o prijedlogu primirja koji je dobio potporu sa 44 glasa za, jednim protiv i četiri neodlučna. Primirje je, iako je trebalo imati učinak restrukturiranja i pripremanja organizacije za povratak oružanoj borbi u budućnosti, kada će biti potrebno, ipak djelovalo tako da je bilo prvi korak ka samoraspuštanju ogranka ETA(pm) (Mess, 2003: 62-63).

Pregovori o baskijskom slučaju su krenuli u travnju 1981. godine, nakon ETA-ina službenog proglašenja prekida vatre 28. veljače. Vodili su se između vođe EE-a Juan Mari Bandrésa i Ministra unutarnjih poslova, Juan José Rosóna, te čelnih ljudi iz stožera ETA(pm) i predstavnika španjolske vlade. Pregovarači su se međusobno dobro sporazumijevali, međutim nekoliko je faktora utjecalo na rastuću napetost u pregovorima. Prije svega, ETA(m) je nastavila djelovati, ali i ETA(pm) koja se upustila u niz otmica. Nadalje, španjolska i francuska policija nisu bile otvorene za nikakve ustupke tokom pregovora, dapače, čak se povećao broj uhićenih aktivista ETA(pm)-a i njihovih suradnika. Treći faktor napetosti je bio sporazum španjolskih političkih stranaka o uvođenju zakona o usklađivanju autonomnog procesa (LOAPA) koji su baskijski nacionalisti smatrali kao pokušaj ograničenja autonomije koja je stečena 1979. godine. Na kraju, pregovaranje je trajalo iznimno dugo u ovakvoj političkoj atmosferi, što je dovelo u pitanje cijeli proces. (Mees, 2003: 64)

Postalo je očito kako Bandrés ne namjerava ispuniti političke uvjete prekida vatre. Sporazum se vodio po principu mir za oprost: pregovori su predstavljali listu zatvorenika i izbjeglica koji su se slagali sa tim principom i kojima je pripisan individualan oprost bez potpisivanja ikakvog dokumenta o kajanju. Narednih godina, oko 250 je bivših paravojnika reintegrirano u društvo ovom procedurom. Možemo reći kako su to bili uspješni pregovori, ako uzmemo u obzir u kakvoj su se političkoj situaciji odvijali (Mees, 2003: 65) i da su rezultirali vraćanjem izbjeglica i zatvorenika u društvo.

Pregovori u Alžiru između 1986. i 1989. godine su bili koncipirani od nekoliko ETA-inih zatvorenika koji su premješteni u Alžir, uključujući i vođe Iturbe i Eugenia Exebestea i, s druge strane, delegacije španjolske socijalističke vlade. Ovi su pregovori bili posredovani od strane alžirske vlade, a iako je službeni prekid vatre bio na snazi, nasilje se nastavilo otmicama i bombardiranjima autiju (Mees, 2003: 67-69). Raspravljalo se o amnestiji za političke zatvorenike, kao i o političkom okviru pokrajine Baskije. Ovi su razgovori navodno doveli do osam privremenih sporazuma, ali su propali 1989. godine zbog političke volje – činilo se kako, s jedne strane, ETA nije u potpunosti odlučila napustiti političko nasilje, a s druge strane, španjolska vlada, nakon uspješnih napada na ETA-u i potpore koju je dobila od Francuske, možda nije osjećala nužnim ispuniti ono što je ispregovarano sporazumom ili se bojala političkih posljedica implementiranja novih politika koje proizlaze iz pregovora sa ETA-om (Lecours, 2007: 98).

3.3. Ardanzin prijedlog - Sporazum Lizarra/Garazi

17.03.1998. godine, José Antonio Ardanza, lehendakari⁴ i trajni član PNV-a, predao je prijedlog mira antiterorističkom forumu stranaka Mesa de Ajuria Enea. Ardanzin prijedlog je bio usmjeren na rješavanje konflikta dijalogom, prepoznao je baskijski konflikt kao prvenstveno unutarnji u Baskiji, a ne kao konflikt između Španjolske i Baskije. Tvrdi kako je potrebno provesti političku integraciju i socijalno pomirenje kako bi se taj unutarnji sukob u baskijskom društvu riješio. Otvorio je put rješavanju konflikta svim političkim strankama, a ne samo PNV-u.

Međutim, ovaj je prijedlog propao iz tri razloga: tekst je bio osobna Ardanzina inicijativa - nijedna stranka nije sudjelovala u njegovu osmišljavanju, iako su ga poduprli PNV, EA, IU, UA, HB i PSOE-PSE. PP je prijedlog odbio jer je smatrao kako će se baskijski problem riješiti jedino kažnjavanjem „uzurpatora“ odnosno ETA-e – nisu bili otvoreni niti za raspravu. Socijalisti su, s druge strane, bili otvoreni za raspravu, ali nisu potpuno poduprli prijedlog. Drugi razlog propasti prijedloga jest dvosmislenost PNV-a koji se pokazao kao nepouzdan partner u mirovnim pregovorima. Španjolske stranke nisu znale da li da na PNV gledaju kao na potencijalnog partnera u demokratizaciji ili kao na budućeg neprijatelja. Kasnije, nakon početka pregovora, potvrđen je prelazak PNV-a sa konsitucionalizma na separatizam. I na kraju, treći razlog propasti je ETA koja je aktivno djelovala na delegitimiziranju dokumenta, iako je izjavila kako su neki njegovi djelovi korisni. Da je privremeno napustila nasilje, možda bi španjolske institucije shvatile to kao pokušaj da se organizacija pretvori u normalnu političku organizaciju (Beck, 2005: 211). Ardanzin prijedlog predstavlja kraj zajedničkog djelovanja nenasilnog bloka Mesa de Ajuria Enea, a sporazum Lizarra obilježava novu eru mirovnog procesa.

Sporazum, službeno Deklaracija Lizarra-Garazi, nastao je 12.09.1998. godine od strane 23 organizacije, među koje spadaju sve baskijske nacionalističke stranke, nacionalističke udruge i grupe. Sporazum se temelji na sjevernoirskom mirovnom procesu, a HB je predstavljena kao pokretačka snaga u baskijskom mirovnom procesu, što je rezultiralo ETA-inim proglašenjem prekida vatre koje je trajalo narednih 14 mjeseci.

---

⁴ predsjednik Vlade Baskijske autonomne zajednice

Kopiranje irskog modela je bilo iluzorno zbog različitog geopolitičkog konteksta – Euskadi je u unutarnjem i vanjskom pogledu mnogo slabija od Irske Republike. Demokratske baskijske stranke PNV i EA su se još više izolirale od aktualne europske politike. I, vrlo bitno, nisu bile uključene sve stranke – PP i PSOE-PSE nisu bile uključene u predpregovore niti u potpisivanje sporazuma. Španjolske su stranke, s druge strane, sumnjale u otvorenost dijaloga zbog činjenice da je pravo na samoodređenje spomenuto kao uvjet za otvorene mirovne pregovore. Unatoč prekidu vatre, ulično nasilje usmjereno prema španjolskim institucijama i ljudima koji ih zastupaju je postalo intenzivnije. „Političari PP-a i PSOE-PSE-a, koji su nekada bili mete ETA-e, sada su bili meta uličnog nasilja koje su organizirali radikalni nacionalisti i tolerirali PNV i EA.“ (Beck, 2005: 211-213)

3.4. Ibarretxeov plan

27.09.2002. godine je predstavljen prijedlog za koegzistenciju, poznatiji kao Ibarretxeov plan za kosuverenitet. On je predlagao konfederacijski tip sporazuma između Baskije i Španjolske. U sporazumu bi sudjelovale Španjolska i Autonomna baskijska zajednica. S filozofske perspektive, baskijska nacija preko ove vlade može slobodno donositi odluke o svojoj političkoj budućnosti, a Ibarretxe predlaže ulazak objiju strana u slobodnu zajednicu, šaljući poruku dijaloga, otvorenosti raspravi i pregovaranju. (Lecours, 2007: 147)

Iz grešaka se, čini se, ne uči, jer ovaj je prijedlog dijelio nedostatke sa Lizarrinom inicijativom. Nijedna španjolska stranka ni pripadnici Baskijskog nacionalnog pokreta za oslobođenje (MLNV, Movimiento de Liberación Nacional Vasco) nije bila uključena u pripremu prijedloga, a ponegdje se i ne podudara sa Španjolskim Ustavom (zakonodavna moć i odvojene moći u vanjskim odnosima) odnosno sadrži nekonstitucionalne elemente (Ibarretxe 2002: 9), te nije naznačena ideja o procedurama glasanja na predviđenom baskijskom referendumu. Plan su podupirali PNV, EA i Baskijska ljevica, te nekoliko predstavnika radikalnih nacionalista (koji su u pravilu bili protiv). Ovdje možemo naznačiti „kulminaciju soberanističke linije koja je uvela destruktivni element u konflikt jer institucije neradikalnih nacionalista i aktualnih španjolskih stranaka više nisu funkcionirale na način koji bi institucionalizirao konflikt na miran način.“ (Beck, 2005: 213)

Plan je bio pod oštrom kritikom zbog manjka predviđene neovisnosti i neobuhvaćanja cijele pokrajine Baskije. PP se protivio planu, što je bilo apsolutno očekivano jer on predstavlja

najsnažniju verziju španjolskog nacionalizma koja je najmanje sklona kompromisu. Socijalisti su odbili plan, kao i intelektualci te antiterorističke civilne udruge optužujući ga da je nedemokratski, antikonstucionalan, razdvajajući. (Lecours, 2007: 150)

3.5. Sporazum Loyola

11. ožujka 2004. godine, islamski su teroristi napali Madrid, za što je PP odmah okrivio ETA-u, iako su dokazi pokazivali suprotno. Građani su shvatili da su im lagali, te na izborima 14. ožujka izabrali PSOE i mandat predali José Luis Rodríguez Zapateru. Zapatera je bio puno otvoreniji za dijalog sa ETA-om, za koji je dobio i dopuštenje Parlamenta. Novi mirovni proces se temeljio na prijedlozima koje je Otegi, u ime Batasune, uputio, a bili su usmjereni na dogovor o pomirenju ETA-e i Španjolske i Francuske, te dogovor o budućim političkim sporazumima o Baskijskoj državi. Ovi su sporazumi pripremili put ETA-inu prvom prestanku vatre 2006. godine, a predstavnici vlade i ETA su se sastajali na redovnoj bazi kroz 2006. godinu. Krajem godine došli su do sporazuma koji prepoznaje baskijski narod kao naciju i Euskal Herriu kao socijalnu, povijesnu i kulturnu realnost, te se složili kako bi pokrajina Baskija trebala sama, slobodno i demokratski odlučivati o institucionalnim pitanjima, uključujući i neovisnost.

Sporazum Loyola je otišao više nego ijedan drugi u priznavanju uvjeta baskijskog nacionalizma. Međutim, kroz proces, ETA se nije u potpunosti držala pravila obzirom da je prekinula službeni prekid vatre. Iako su prvotno naglasili kako se zbog toga pregovori prekidaju, odlučili su im ponovno pružiti priliku, te su raspravljali o političkim i tehničkim problemima. ETA je tražila da PSEU proglasi institucionalni entitet sa njima zajedničkim ustavom, što je socijalističkoj vladi bilo neprihvatljivo, čime su razgovori službeno završili 22. svibnja. (Whitfield, 2015: 7-8)

3.6. ETA - prepreka sporazumu?

Iz navedenih pokušaja pregovora, možemo doći do zaključka kako je osnovna prepreka djelotvornom dijalogu bila ETA i njezino uporno vraćanje nasilnoj borbi, čak i u slučajevima prekida vatre. Čini se kako je, čim stvari nisu išle smjerom kojim su oni očekivali, oružana borba bila reaktivirana te su se njome neprestano služili kao ucjenjivačkim faktorom. Međutim, mora se naglasiti osnovan razlog propasti svakog sporazuma, a to je međusobno nepovjerenje između španjolskih i baskijskih vlasti. Godine međusobnog

diskriminiranja i nekomuniciranja su rezultirale nemogućnošću vođenja civiliziranog dijaloga. Ovdje možemo navesti Sjevernoirski republikanski pokret kao primjer ispravnog vođenja dijaloga, koji je od trenutka svoga nastanka imao za cilj oslobođenje od britanske vladavine i uspostavu neovisne irske republike, u čemu je djelomično i uspio.

Jedni od središnjih subjekata u ostvarenju tih ciljeva su Sinn Fein (političko krilo) i Irska republikanska armija – IRA (oružano krilo) (Bilandžić, 2006: 76). Tijekom 1970-ih Sinn Fein je djelovao isključivo kao politička potpora IRA-i, međutim, republikanci su početkom 1981. godine na godišnjoj skupštini odlučili promijeniti dotadašnju politiku, napustiti isključivo vojna djelovanja kao sredstvo postizanja cilja te prihvatiti politiku dugog puta koja će biti istovremeno politička, ali i oružana borba (Bilandžić, 2006: 76). Kandidirali su se na lokalnim izborima, odlučivši napredovati i na političkoj sferi (Irvin, 1999: 92). Tri osnovne taktike Sinn Feina tijekom kampanje bile su: naglašavanje IRA-ine potpore izborne strategije, prezentiranje participacije u izborima kao sredstvo za podupiranje oružane borbe IRA-e te potvrđivanje nužnosti oružane borbe (Irvin, 1999: 97). I Sinn Fein i ETA(pm) su na participaciju u izbornom sustavu gledali kao na nužnost i efikasan način političke borbe koja bi bila nadređena oružanoj borbi.

1984. godine Irska Republikanska Vojska (IRA) je bombardirala Brighton Hotel u kojem je odsjela Margaret Thatcher i kabinet torijevaca i skoro ju uspjela ubiti. 1985. godine, Sinn Fein, politička stranka koja je predstavljala interese IRA-e, osigurala je skoro 35% nacionalnih glasova u svojoj prvoj kampanji za mjesta u lokalnoj vladavini vijeća u Sjevernoj Irskoj. (Irvin, 1999: 1). Gotovo deset godina od bombardiranja Brightona, IRA je najavila potpuni prekid operacija koji je trajao naredne dvije godine, kada se opet prepustila nasilnoj borbi. Podrška Sinn Feinu je nakon toga opet porasla, a 1997. godine je IRA opet objavila prekid vatre, nakon čega je Sinn Fein ušao u pregovore sa britanskom vladom, ovoga puta bez ponovnog prepuštanja oružanoj borbi (Irvin, 1999: 2).

Dogovorena je Zajednička deklaracija koja je bila vezana uz budućnost Sjeverne Irske te je naglašavala kako su bilo kakve konstitucionalne promjene u pogledu Sjeverne Irske moguće jedino uz suglasnost većine pučanstva. Deklaracija je za obje Irske nudila mogućnost da, sporazumom, ostvare ujedinjenu Irsku. Također, otvorila je mogućnost sudjelovanja u pregovorima o istome svim političkim strankama koje su zainteresirane za ostvarenje ciljeva mirovnim putem, čime je nakratko isključila Sinn Fein iz jednadžbe, sve do proglašenja prekida vatre (Bilandžić, 2006: 81). Sporazum o Sjevernoj Irskoj sklopljen je 10. travnja

1998. godine i sastojao se od dogovora oko unutarnjeg ustrojstva Sjeverne Irske i mogućnostima promjene njezina ustavnog statusa te dogovora o međusobnim obavezama britanske i sjevernoirske vlade. Sporazumom je stvorena Skupština Sjeverne Irske, Irsko vijeće te Britansko-irsko vijeće. Napismeno je verificirano da odluku o budućem ustavnom položaju Sjeverne Irske može donjeti većina njezinog stanovništva, slobodno i demokratskim putem te kako se može na isti način i donjeti odluka o ujedinjenu Irske. Na referendumu u Sjevernoj Irskoj i u Republici Irskoj, sporazum je prošao (Bilandžić, 2006: 82-83), čime je Republika Irska priznala Sjevernoj Irskoj pravo na postojanje. Republikanci su toshvatili kao temelj napretka ka konačnom cilju – ostvarenju jedinstvene Irske (Bilandžić, 2006: 84)

Nakon kratkog upoznavanja sa irskim pokretom, možemo doći do zaključka da irska i baskijska borba za neovisnost imaju nekoliko sličnosti, što ne začuđuje jer je irski slučaj baskijskom predstavljao uzor. Sinn Fein je predstavnik IRA-e, a Herri Batasuna ETA-e. Najočitiije sličnosti ovih dvaju pokreta su što se temelje na radikalnom nacionalizmu te naganjanje oružanoj i krvavoj borbi za neovisnost. Iskustvo diskriminacije temeljeno na etničkom identitetu se smatra faktorom koji je motivirao participaciju. U oba slučaja, odbijeni su i od strane postojećeg režima i nacionalnih političkih organizacija. Međutim, najveća sličnost između Baskija i Iraca jest državna represija koju su trpili prije participacije u SF ili HB. (Irvin, 1999: 141)

Međutim, moramo se upitati, ukoliko je irski pokret uzor baskijskom, zašto ga ETA nije u potpunosti prisvojila? IRA je puno brže, čini se, naučila kako će ono što želi postići upravo nenasilnim putem, za razliku od ETA-e, koja se svaki puta kada je blizu ostvarenju konsenzusa sa vladom ili političkim strankama vraća oružanoj borbi. Dakako, to je bio slučaj do 2011. godine, kada je konačno ostavila oružje i odlučila prihvatiti demokratski proces.

Velika Britanija je kao jedini uvjet za raspravu o budućnosti Sjeverne Irske postavila sudjelovanje u pregovorima onih političkih stranaka su nenasilne, nakon čega je, prilikom donošenja Zajedničke deklaracije, izjavila kako nema niti strateški niti ekonomski interes u Sjevernoj Irskoj (History Ireland, 2001). Ista stvar se ne može reći za Španjolku, obzirom da je Baskija jedna od razvijenijih regija te centar industrije. Odcijepljenjem, Španjolska bi mnogo izgubila.

U Sjevernoj Irskoj, nevladine organizacije su imale pozitivan učinak na mirovni proces: udruge mirovnih aktivista, organizacije za građanska i politička prava su povećala

komuniciranje unutar zajednice (Beck 2005: 213), što se može reći i za baskijske mirovne organizacije i udruge, što ću zajedno sa ostalim akterima i institucijama prikazati u idućem poglavlju.

Možemo zaključiti kako su vođe IRA-e/Sinn Feina puno više postigle nego vođe ETA-e/Herri Batasune. Bili su otvoreniji i spremniji na dijalog te su razmišljali dugoročno. S druge strane, zbog ETA-ina naivnog i neodgovornog stupanja u pregovore, koji su uvijek završavali reaktiviranjem nasilne borbe, Baskija je danas i dalje na istome mjestu – u fazi dijaloga i pokušaja ostvarenja mirovnog procesa, koji će vjerojatno potrajati, obzirom da je premijer španjolske vlade Mariano Rajoy, predsjednik PP-a, stranke koja je poznata po svojoj zatvorenosti prema dijalogu i procesu pomirenja.

4. AKTERI U MIROVNOM PROCESU

Svatko od aktera u procesu pomirenja ima svoju ulogu. Neki u sukobu između pokrajine Baskije i Španjolske imaju veću ulogu, neki manju. Neki se protive pomirenju, neki ga zagovaraju otpočetka. Neki akteri su protiv odcijepljenja, ali za mirnu koegzistenciju, a neki su za potpuno odcijepljenje i prestanak svih odnosa sa Španjolskom. Međutim, većina aktera se okrenula oružjima demokracije: referendumima, pregovaranjima, mirovnim konferencijama, demonstracijama, tihim prosvjedima, aktivnom sudjelovanju u politici... Ovo će poglavlje prikazati upravo taj drugi put Baskija i Španjolaca koji su se od početka tranzicije u demokraciju do danas, koristili navedenim oružjima koja su se pokazala puno djelotvornijim od onih kojima su se do tada služili.

4.1. Političke stranke

Iznimno je bitno prikazati kako je pokrajina Baskija politički „disala“ u turbulentnim razdobljima. Kako bismo to saznali, prikazati ću stranke koje su imale najviše utjecaja u kroz godine, na koji su način iskoristile taj utjecaj te za kakvu su se Baskiju zauzimale.

U većini Španjolske, politički spektar je bio bipolaran: desno-lijevo. U Baskiji je od 1890-ih bio podijeljen na tri pola: konzervativce/liberale, socijaliste i nacionaliste. Liberali su na PNV gledali kao na religioznu i atiliberálnu stranku, i sukob među njima je bio na snazi, ali imali su

zajedničkog političkog neprijatelja – socijaliste. Dakle, ideološki su bili suprotstavljeni, ali su taktički surađivali kako bi se riješili neprijatelja (Heiberg, 1989: 78-80). Kao što je Clark ustvrdio, baskijski je politički sistem iz 1970-ih naslijedio tri oblika stranaka iz 1930-ih: španjolsku ljevicu (Stranka Španjolskih socijalističkih radnika – PSOE i Španjolsku komunističku partiju – PCE), španjolsku koaliciju stranaka desnog centra (PP) i baskijski centar (PNV). Njima se sada pridružila i baskijska ljevica, koja je odbijala svaki oblik suradnje sa španjolskim političarima (Irvin, 1999: 106-107; Clark, 1984: 95).

Partido Nacionalista Vasco (PNV), stranka koja je proizašla iz zabranjene stranke Euskaldun Batzokija (Heiberg, 1989: 63) po prvi je puta sudjelovala u izbornom procesu 1898. godine prezentirajući dva kandidata za izbore: Sabinu de Aranu u Bilbao i Angela Zbalu u Guernici, što se smatra početkom djelovanja PNV-a kao moderne političke stranke (Heiberg, 1989: 64). Nakon dvadeset pet godina nedjelovanja, PNV se 1975. godine ponovno pojavio na političkoj sceni Baskije, iako je i dalje dominirao baskijskom vladom u izgonu, čiji je predsjednik bio i sam predsjednik stranke, Leizaola. Bili su slabo organizirani unutar Baskije, ali ljudi su ostali sentimentalno vezani za njih. Definirali su se kao kršćansko-demokratska stranka koja je tražila najbolju moguću autonomiju za Baskiju, ali nisu spominjali baskijsko pravo na samoodređenje, oživljavanje jezika i baskijsku neovisnost – u početku. Nakon samo godinu dana od svog novog pojavljivanja, PNV je postao najmoćnija politička snaga na sceni. Ponovno su krenule djelovati i lokalne grane (batzokis), ženske organizacije, seoske udruge te grupe mladih (Heiberg, 1989: 120-121).

Na prve se izbore nove španjolske demokracije 15.06.1977. godine euforično prijavilo četrnaest baskijskih političkih stranaka. Iako se činilo kako će pobijediti PNV, većinu glasova je odnio PSE (PSOE), što ga je učinilo najvećom strankom u Baskiji (Heiberg, 1989: 122). EIA⁵ je također sudjelovala u izborima za španjolski parlament kao dio koalicije Euskadiko Ezkerra (Baskijska Ljevica, EE) i osvojila 5% cjelokupnih glasova, a ETA(m) je osmislila svoj odgovor u obliku stranke HASI (Herriko Alderdi Sozialista Iraultzalea, Popularna Revolucionarna Socijalistička Stranka) (Irvin, 1999: 113-114). 27.07.1978. godine HASI je oformila novu izbornu koaliciju sa strankama istomišljenicima, Herri Batasunu, koja je kombinirala radikalnu baskijsku etničku ideologiju sa revolucionarnim socijalizmom, te je podržavala oružanu borbu koju je vodila ETA. Bila je stranka najmanje sklona kompromisima

---

⁵stranka proizašla iz ogranka ETA(pm)

u baskijskom političkom sustavu. ETA (pm) je podržavala EIA i EE, a ETA (m) Herri Batasunu. HB je mobilizirala i ujedinila sve progresivne snage čiji je cilj bio baskijska neovisnost, od tradicionalnih kulturalista do radikalnih sindikata (Irvin, 1999: 116).

PSE je, obzirom da je bio pobjednik izbora, mogao djelovati kao medijator između Baskijaca i španjolske vlade. Tema pregovora je bio tip autonomije koju će pokrajina Baskija uživati te kontrola nad kanalima kojima će teći moć i resursi između Madrida i baskijskih pokrajina. Pregovori o autonomiji su počeli krajem 1977. godine. Organizirano je baskijsko vijeće koje je bilo sastavljeno sukladno rezultatima izbora (Heiberg, 1989: 123). PNV je nekoliko puta demonstrirao što oni nisu bili medijatori ove rasprave. Istovremeno, radikalni nacionalisti su organizirali svoje kampanje, marševe i demonstracije zahtijevajući ponovno spajanje francuskih i španjolskih baskijskih provincija, inkorporaciju Navarre u Euskadi (Navarra je bila smatrana zasebnom autonomnom pokrajinom), pomilovanje za militante ETA-e u zatvorima te neovisnost (Heiber, 1989: 125-126).

U međuvremenu, tokom tranzicije, baskijski i katalonski nacionalisti su inzistirali na tome da novi Ustav prepoznaje njihove povijesne, političke i kulturne karakteristike, a kompromisno se priznalo postojanje „povijesnih nacionalnosti“ u Španjolskoj. Pokrajina Baskija je inzistirala na pravu na samoodređenje – zbog čega baskijski nacionalisti nisu poduprli Ustav iz 1978. godine (Lecours, 2007: 146). Prema ovom Ustavu, Baski i Katalonci se nazivaju nacionalnostima, dok se samo Španjolska naziva nacijom. „Ustav se temelji na neosporivom jedinstvu Španjolske nacije, zajedničkoj i nedjeljivoj domovini svih Španjolaca i prepoznaje i garantira pravo autonomije nacionalnostima i regijama od kojih je sastavljena, kao i solidarnost među njima“. Ovaj Ustav Baski nisu nikada priznali (Kurlansky 1999, 271-273). Baskijski nacionalisti smatraju kako se oni nikada nisu odrekli svoga suvereniteta i predali ga Španjolskoj, već da su samo pristali na dogovor sa španjolskim monarsima. Kao rezultat istoga, tvrde kako privremena Autonomna baskijska zajednica ima pravo odlučiti o svojoj političkoj budućnosti neovisno o Španjolskoj (Lecours, 2007: 146).

Na novim izborima 1979. godine, socijalisti i nenacionalisti su izgubili glasove, a PNV je postao najveća baskijska stranka čime je konačno potvrdio svoju prevlast te je odlučio poraditi na problemu baskijske autonomije, koji se riješio 1979.godine donošenjem baskijskog autonomnog statuta kojime su dogovorene široke autonomne ovlasti Baskijskih pokrajina (Heiberg, 1989: 127).

Statut je uključivao formiranje Baskije kao političke zajednice. Tri baskijske pokrajine Araba, Bizkaia i Gipuzkoa su po prvi puta u modernoj povijesti ujedinjene (Lecours, 2007: 91). Međutim, statut o autonomiji je, činilo se, bio najviše što su baskijske pokrajine mogle postići na svome putu prema većoj autonomiji. Stvoren je politički sistem sastavljen od tri političke snage: moderni baskijski nacionalizam (PNV), radikalni baskijski nacionalizam (HB) i španjolski nacionalizam (PP) (Lecours, 2007: 94).

Referendum za baskijski statut u veljači 1980. godine dobio je ogromnu potporu. Jedine političke snage koje su se protivile bile se one španjolske desnice, obzirom da je to bilo suprotno jedinstvu Španjolske, i Herri Batasuna, koji su smatrali da je statut izdaja baskijskog naroda u njihovim naporima za neovisnost (Heiberg, 1989: 128).

Moderni nacionalisti PNV-a su se državi suprotstavljali na svoj način, ali kloneći se pružanja potpore političkom nasilju. PNV je bio dosljedan u zagovaranju baskijskog prava na samoodređenje odnosno na pravo odluke o tome da li Baskija ostaje dijelom Španjolske, postaje neovisna ili usvaja neki drugi tip političkog statusa.

Partido Popular (PP) je na izborima 2000. godine za španjolski Parlament osvojio apsolutnu većinu. Na Ibarretxeov prijedlog o slobodnom udruženju reagirala je tako što je zabranila održavanje referenduma koji bi kompromitirali politički i teritorijalni integritet Španjolske. (Lecours, 2007: 1). Nakon 11. rujna, diljem svijeta počeo je rat protiv terorizma, što je PP odlučio maksimalno iskoristiti kako bi se suočio sa ETA-om (Whitfield, 2015: 6). Ovakav tip odluka je djelovao tako što je pojačao polarizaciju između baskijskih nacionalista koji traže autonomiju ili neovisnost i nenacionalista koji se zalažu za status quo. Ovako napetih političkih godina, kakve su bile za vrijeme njihova mandata od 2000. do 2004. godine, nije bilo od kraja Francova režima. 2003. godine su se prisilno zatvorile novine na baskijskoj jeziku Egunkaria, a i zabranila stranka HB, što je izazvalo oštru kritiku svih sektora baskijskog nacionalizma, dok su Socijalisti poduprli odluke. Vlada PP-a je tvrdila kako se financijski izvori HB-e prosljeđuju ETA-i, te navela taj slučaj kao jedan od razloga zabranjivanja stranke. Suradivanje između španjolske i baskijske vlade, koju je vodio PNV, bilo je loše, gotovo nepostojeće. Štoviše, španjolski premijer José María Aznar odbijao je razgovarati sa baskijskim lehendakari Ibarretxe. Kada ga se pitalo o mogućnosti dijaloga sa

baskijskim vođom, Aznar je rekao: „Za postizanje čega? Nemam što reći po pitanju samoodređenja!“ (Lecours, 2007: 71)

Situacija se poboljšala izborom PSOE u proljeće 2004. godine, kada je novoizabrana socijalistička vlada otvorila dijalog sa baskijskom vladom o političkim i institucionalnim reformama, što je dodatno unaprijeđeno ETA-inom odlukom o trajnom prekidu vatre iz 2006.godine (Lecours, 2007: 2).

Ovdje valja spomenuti i Sortu, novu političku stranku osnovanu 2011. godine koja traži neovisnost baskijskih pokrajina, a mnogi ju povezuju sa Batasunom i ETA-om, zbog čega su se razvile polemike trebaju li biti u mogućnosti djelovati kao stranka. Neki ih čak optužuju da su prikrivena ETA, ali Sortu naglašava kako se ne slaže sa oružanom borbom (The Economist, 2011). Pripada baskijskim socijalističkim strankama i prva je stranka pripadnica tzv. nacionalističkog abertzale lijevog pola koji otvoreno odbija sve oblike političkog nasilja. Nakon njezine zabrane 2011. godine, zbog sumnje da je proizvod ETA-e, pripadnici Sortu-a su osnovali novu stranku – Bildu. Bildu je na izborima 2011. godine osvojio 25% glasova na području Baskije. (Whitfield, 2005: 9) Međutim, opće je izbore osvojio PP, sa Mariano Rajoyem na čelu, što je suradnju i mogući dijalog stavilo na čekanje. Treba se naglasiti kako se dogodila jedna pozitivna stvar, a to je odluka suda da se Sortu legalizira u lipnju 2012. godine (Whitfield, 2005: 10).

Sortu na svojoj Internet stranici ističe kako ima za cilj pokrenuti proces nacionalnog oslobođenja i socijalne transformacije baskijske pokrajine koja će biti neovisna, socijalistička i feministička. Žele osnovati državu koja će svojim stanovnicima garantirati slobodu, zaštititi njihova prava i omogućiti im dostojan život. Kao temelj svoga identiteta navode baskijski jezik i kulturu. Nastoje riješiti sukob, izgraditi naciju i provesti socijalnu transformaciju. Zalažu se za rješavanje sukoba dijalogom, pregovorima i dogovorom te potpuno odbacivanje nasilja bilo kakvoga oblika (Sortu, 2013).

Na idućim je lokalnim izborima 2015. godine pobijedio PNV i nova politička stranka Podemos, što je naglasilo želju Baskijaca da se mirovni proces dovrši. (Whitfield, 2015: 11)

Danas, baskijski nacionalizam ima institucionalnu moć veću nego ikada prije – PNV i ljevica koja je za osamostaljenje (Bildu, Ujedinjenje) zajedno imaju 60% glasova i 64% mjesta u Baskijskom Parlamentu. Navarre, koji djeluje kao zasebna autonomna pokrajina, je pod vlašću koalicije koja je sastavljena od Geroa Bai (Da budućnosti), Bildua i Izguierda Unida

(Ujedinjena ljevica), koje se također zalažu za ujedinjenu i odcijepljenu Baskiju (Open democracy, 2014). Međutim, na izborima za španjolski Parlament većinu je dobio PP, koji nema u interesu pregovore i zalaže se za jedinstvenu Španjolsku.

Po rezultatima na regionalnim izborima možemo zaključiti kako većina građana Baskije podržava pokret za pravo na samoodređenje, odnosno mogućnost da sami izaberu svoju budućnost i mjesto u svijetu, neovisno o Španjolskoj. Politički su akteri iznimno bitni za mirovni proces i kraj oružane borbe jer, na kraju krajeva, upravo oni vode pregovore. O njima ovisi hoće li sporazum biti priveden kraju ili neće. Obzirom da je zadnja 2 mandata na španjolskim parlamentarnim izborima osvojio PP, možemo vrlo lako doći do zaključka kako do pomirenja i napretka neće tako brzo doći. S druge strane, također vidimo kakvo je mišljenje Španjolaca – obzirom da je PP „pomeo“ konkurenciju u svim pokrajinama osim u Baskiji i Kataloniji. U nastavku ću prikazati kako se španjolske državne institucije ponašaju prema Baskima, i obrnuto.

4.2. Španjolska, Baskija i njihove institucije

Španjolska policija je mučila Baske uz pristanak države. Postojalo je opće mišljenje kako policija nije tamo kako bi ih zaštitila, već kontrolirala. „Prava demokracija će postojati kada se španjolska policija povuče iz Baskije. Dok ne odu, ne možemo razgovarati o pravim promjenama u političkim uvjetima Euskadija. Jedan od razloga zašto ljudi ovdje imaju toliko malo vjere u političke institucije jest njihova potpora policiji, koja nepravедno zatvara i zlostavlja Baske jer želimo neovisnost. Kako da vjerujemo u vođe koji vode ovakve prljave ratove?“ (Irvin, 1999: 143)

Ovakvo je mišljenje bilo rašireno po cijeloj baskijskoj pokrajini, a pojačalo se kada je novi zakon 8/1984 omogućio sucima da odrede pritvor od dvije i pol godine za sumnju na terorizam bez suđenja. Također, mogli su zabraniti političke stranke i ostale grupe koje vode osuđeni teroristi, zatvoriti novine koje podržavaju terorističke ciljeve. Bio je zločin ako je ijedan javni službenik kritizirao španjolsku naciju, njezine simbole ili zastavu. Povećane su kazne za terorističke napade, a ljudi koji su podržavali terorističke napade su dobivali jednake kazne kao i oni koji su ih činili. Kao rezultat, uhićenja i popunjenost zatvora su bili na vrhuncu (Irvin, 1999: 197).

S druge strane, Francuzi su se prema baskijskom problemu oduvijek odnosili kao prema stranom problemu – ako je ostajao u Španjolskoj, to nije bio njihov problem, pa su pripadnici ETA-e mogli ovdje potražiti azil, što su mnogi i učinili. Međutim, nakon smrti Franca, francuska se strana politika promijenila: više nisu automatski davali izbjeglički status i dozvole za rad baskijskim izbjeglicama iz Španjolske. Sve su češće provaljivali u njihove domove, privodili ih na ispitivanja, uhićivali ih i zatvarali na nekoliko mjeseci. 1979. godine su prekinuli politički azil novopristiglim izbjeglicama, ali još ih uvijek nisu isporučivali (Kurlansky, 1999: 285).

Naravno, sve do stvaranja GAL-a - Antiterorističke Liberacijske Grupe ekstremno desničarski osvetničkih ljudi. Napadali su i ubijali baskijske militante preko granice, u sigurnim azilima. Pričalo se kako rade za španjolsku vladu. Obzirom da su se ubojstva nastaljala, Francuska je postala zabrinuta za terorizam u vlastitoj zemlji i u dogovoru sa španjolskom vladom odlučila isporučiti sedam (navodnih) direktora ETA-e, a kasnije i ostale suradnike, unatoč izvještajima o mučenjima predanih azilanata. 1986. godine, nakon otprilike 27 političkih ubojstava, GAL je nestao (Kurlansky, 1999: 289-290).

Woodworth naglašava kako je ETA likvidirala više generala nego ih je Španjolska izgubila u ijednom ratu. Prljavi rat je, stoga, pružio nekakvu sigurnost ljutitim službenicima desničarima. Svrha GAL-a je bila, čini se, poljuljati ETA-inu poziciju u Francuskoj tako da francuska javnost traži izručenje ili zatvaranje osumnjičenika za sudjelovanje u ETA-inim akcijama. Ovakva je strategija bila uspješna, obzirom da je Francuska na kraju počela surađivati (Woodworth, 2008: 179).

Gotovo 20 godina kasnije, stanje u Španjolskoj je i dalje bilo ispunjeno obostranim nasiljem. U izvještaju iz 2002. godine, predanom Vijeću Europe, oštro se napadaju baskijske vlasti u Španjolskoj: „Čuo sam intelektualce, učitelje, novinare, nevladine organizacije koje brane ljudska prava i ostale koji predstavljaju žrtve terorizma, gradske vijećnike i ostale izabrane predstavnike različitih stranaka kako navode da ovakvo nasilje prolazi nekažnjeno, obzirom da Ertzaintza kasnije preuzme slučaj ili se umiješa tek kada je nasilje gotovo. Navodno ne rade nikakva značajna uhićenja i ne provode temeljite istrage o početku, članstvu i operacijama ovih nasilnih grupa koje podržavaju ETA-ine aktivnosti, koja, čini se, kontrolira i

inspirira njihovo nasilje.“ Nadalje, u izvještaju policija okrivljuje baskijske političare za neuspješnost provođenja istrage o navedenom uličnom nasilju. (Beck, 2005: 163)

Odnos države naspram baskijskog nacionalizma je danas malo napredovao, ali veliki problem i dalje ostaju prepuni zatvori Baskijaca koji su uhićeni samo zbog sumnje na suradnju sa ETA-om, na čijem puštanju aktivno rade političke stranke (PNV, Sortu, Bildu) i razne civilne udruge. Prije nego što navedemo koje su to civilne udruge i kako djeluju, bitno je spomenuti i instituciju Crkve, koja je imala veliku ulogu u baskijskoj borbi za neovisnost.

4.3. Katolička Crkva

Uloga Katoličke Crkve u Baskiji ima veliku ulogu u razumijevanju ETA-e. Velika je većina radikalnih baskijskih militantata regrutirana upravo od strane Katoličke Crkve, odnosno na njihovim seminarima i u samostanima. Crkva u Baskiji ima korijene među populacijom koja duboko zamjera Francovom režimu, ali je i iznimno religiozna.

Svećenici su u Španjolskoj dolazili iz dva socijalna sektora: manjina iz konzervativnih obitelji srednje klase, a većina iz ruralnih područja. Općenito, Crkva je na baskijski gledala kao na inferioran jezik koji je poistovjećivala sa separatizmom. Njegova je uporaba bila strogo zabranjena unutar sjemeništa i drugih crkvenih institucija. Međutim, Crkva je bila i simbol utočišta, zbog čega su je mnogi baskijski svećenici smatrali jedinim načinom za razmatranje socijalne i kulturne promjene. Baskijski su svećenici bili drugačiji od onih u ostatku Španjolske – oni su podržavali borbu za neovisnost i aktivno pomagali u njoj.

Od 1950-ih nadalje, crkvene duhovne vježbe, religiozne konferencije, mise, socijalne organizacije (Action Catolica) služile su kao izlika svećenika za okupljanje ljudi i prenošenje poruke socijalne obveze i nacionalnih težnji. Glasniji svećenici protjerani su na ruralne dijelove zemlje gdje su oprezno oblikovali ruralnu populaciju u nacionalističku formu. Prvi je otvoreni protest protiv crkvene hijerarhije izašao 1960. godine kada je 339 svećenika iz svih četiri baskijskih provincija potpisalo peticiju kojom zahtijevaju prestanak kulturne opresije baskijskog naroda i imenuju Crkvu kao suradnika u ovoj opresiji. Peticija je poslana baskijskim biskupima i Vatikanu, a oni koji su ju potpisali kažnjeni su novčano ili oduzimanjem dozvole (Heiberg, 1989: 104).

Sukob između Crkve, vlasti i svećenika je eskalirao do 1965. godine osnivanjem nekoliko demonstracija od strane svećenika. Tražili su poštivanje građanskih prava i protestirali protiv crkvene potpore Francovu režimu. Iste godine je po prvi puta uhićen svećenik, Otac Alberto Gabica, nakon što je održao kratku propovijed o opresiji u Baskiji u kojoj je spomenuo mučenje političkih zatvorenika. Otprije je otvoreno branio baskijski cilj. Obzirom da su u Crkvi na višoj hijerarhiji bili postavljeni podupiratelji Franca, kao odgovor na rastući militantizam baskijskog svećenstva, 1968. godine biskup Bilbaoa je samostan u Zamori, blizu portugalske granice, prenamijenio u zatvor za svećenike, jedini u cijelome svijetu. Godinu dana kasnije, nakon nebrojenih mirnih demonstracija, štrajkova glada, prosvjeda i buntovnih misa, zatvor je bio potpuno pun.

Nastavno na ovakav razvoj situacije, crkveni je imidž bio uništen. Baski su prestali ići u crkvu u znak pobune, sjemeništa su se zatvarala, a crkve bile poluprazne. Kako bi vratila dio svoga dostojanstva koje je izgubila ako se pitalo Baske, Crkva je bila primorana suprotstaviti se državi i povući sporazum koji je imala sa političkom vlasti, što se odnosi na otvoreno podržavanje Franca i njegove politike (Heiberg, 1989: 105).

Baš kao i Španjolska, i Crkva je bila podijeljena: dio svećenstva se zalagao za Francovu politiku, a dio je podržavao baskijsku borbu za neovisnost i oslobađanje od režima. Crkva je oduvijek imala veliki utjecaj na ljude i njihovo mišljenje, a iz navedenog smo imali priliku vidjeti kako je baskijsko svećenstvo utjecalo na mlade Baske, regrutirajući ih u ETA-u, i rasplamsavajući njihove nacionalističke osjećaje. Ali, ono što je bitnije napomenuti jest činjenica da se zalagala za potlačene i borila protiv nepravde u društvu, što ju čini jednim od aktera u mirovnoj borbi za neovisnost.

4.4. Civilne organizacije

Od kraja 80-ih, baskijske su civilne organizacije igrale veliku ulogu u oblikovanju političkog procesa, koja je dovela do prvog neodređenog prekida vatre ETA-e. Prvi prosvjed protiv ETA-ina nasilja je bio održan još 1978. godine, a organizirao ga je PNV. Oko 35,000 Baskijaca je izašlo na ulice Bilbaoa za „Baskijsku državu u miru i slobodi.“ (Mees, 2003: 94)

Gesto por la Paz

Drugi najstariji građanski pokret, Gesto por la Paz⁶, ima univerzalan program koji je usmjeren napomirbu, promociju razumijevanja, nenasilja, građanskih i političkih sloboda i prihvaća sve ideologije, institucije i ljude koji vjeruju u nenasilne metode postizanja ciljeva. Gesto por la Paz je Baskiju upoznao sa simboličnim djelima za postizanje mira. Tijekom 1980-ih i 1990-ih, Gesto je svaki dan nakon što bi došlo do nasilja povezanog sa baskijskom situacijom (počinjenim ili od strane ETA-e ili od strane španjolske države), organizirao tiho okupljanje koje je trajalo 15 minuta. Ova okupljanja su se nastavila organizirati na više od 160 mjesta, gradova, sela, sveučilišta i škola u pokrajini Baskiji, sve do kraja njihova djelovanja. Plava mašina, koja je predstavljena na prosvjedu 1993. godine kao reakcija na otmicu Julia Iglesias Zamore (v. sliku 2), postala je simbol mira i slobode. Šalju poruku koja privlači i žrtve terorizma i zatvorenike koji su sudjelovali u nasilju: Gesto žrtvama pruža potporu, a zatvorenike približuje Baskiji. Prepoznaje potrebu za obrazovanjem o građanskim vrijednostima i želi izgraditi kulturu mira koja počiva na „konceptima jednakosti, solidarnosti, pluraliteta, nenasilja, nekoformizma, poštovanja prema drugima, antimilitarizma i tolerancije.“ (Gesto por la Paz, 2002). Demonstracije koje je organizirao Gesto u prosjeku su privlačile oko 40.000 sudionika, što jasno pokazuje kako je mobilizacija masa protiv nasilja građanski i civilni odgovor radikalnom nacionalizmu (Beck, 2005: 214-215).

Nakon 28 godina djelovanja, Gesto je zatvorio vrata svoje udruge 2013. godine, uz objašnjenje kako njihova intervencija više nije potrebna obzirom da je ETA odlučila definitivno napustiti oružanu borbu dvije godine prije.

Gernika Gogoratuz

Mala organizacija Gernika Gogoratuz ili, kako se zovu sami, Centar za istraživanje mira i transformaciju konflikta je osnovana 1987. godine kao odluka baskijskog parlamenta kojim je tada dominirala koalicija PNV-PSE. Gernika pruža potporu procesu pomirbe, edukaciji i treniranju o transformaciji konflikta i intervenciji u konfliktu, a u predjelu dizanja svjesnosti igra ulogu učenja edukatora o posredovanju i rješavanju sukoba. Ova je institucija i danas važna kao komunikacijski kanal između političara i kao mjesto građanskih vrijednosti, ali ima ograničenu mobilizaciju obzirom da je vrlo mala organizacija (Beck, 2005: 215-216)

---

⁶Coordinadora Gesto por la Paz de *Euskal Herria* (Koordinacija za gestu mira u baskijskoj državi)

Elkarri/Lokarri

Elkarri je jedna od istaknutijih udruga koje sudjeluju u baskijskom mirovnom procesu. Osnovana je 1992. godine, s ciljem uspostavljanja mira putem dijaloga i političkog pregovaranja, te poboljšavanja socijalnih odnosa u Hegoaldeu (Španjolka Baskija). Predstavlja se kao treći način izlaska iz baskijskog sukoba, a sastavljena je od 3,000 članova i 100 lokalnih radionica, gdje radi 800 volontera. Njihov način rada ne uključuje prosvjede na ulicama, već organizaciju mirovnih konferencija (valja spomenuti konferenciju koja je počela 2001 godine i trajala do 26. listopada 2002. godine). Navedena konferencija je, naglašivši mogućnost pregovora, sastavila dokument koji uključuje sve stranke te naglašava kako je međusobno političko i osobno poštivanje neophodno, dok nasilje treba izbjegavati i poticati međunarodnu medijaciju i civilnu participaciju (Elkarri 2003). Međutim, španjolske stranke u sukobu Elkarri poistovjećuju sa baskijskim nacionalizmom zbog njenog kritiziranja ustavnih institucija (Beck, 2005: 216-217)

Cilj je ove udruge promovirati demokratski dijalog u Baskiji, kako bi se sukob transformirao kroz socijalno posredovanje: sakupljali su potpise, organizirali debate, objavlivali, stvarali obrazovne materijale za školu i javne prosvjede, naglašavajući nepopustljivost kao glavnu zapreku miru. Jedno od važnijih dostignuća jest mirovni prijedlog Izan koji su predstavili u studenom 1997. godine, od kojeg je Ardanza preuzeo osnovne ideje (Mees, 2003: 96-97).

Elkarri je završila svoje djelovanje 2006. godine, usmjerivši se na Lokarri, s ciljem stvaranja novih prilika za mirovni proces nakon ETA-ina prekida vatre. Cilja Lokarrija je bio pokrenuti mirovni proces koji bi pomogao u izgradnji harmonične koegzistencije koja bi se temeljila na nenasilju, poštivanju ljudskih prava, pluralitetu i konsenzusu o kraju ETA-ina nasilja i legalizacije Sortua. Obzirom da su se ti ciljevi ispunili, prekinuli su svoje djelovanje 2015. godine (Lokarri, 2015).

Foro Ermua

Forum Ermua osnovan je u veljači 1998. godine od strane španjolskih i baskijskih pripadnika akademije, umjetnosti i medija. Počeo je sa 300 članova, ali ubrzo ih je imao preko 1,000. Njihove aktivnosti uključuju iznošenje nezadovoljstva nasiljem i manjkom demokracije u Baskiji na presicama za medije. PNV i EA su Foro proglasili kreacijom PP-a i PSOE, te ga se među baskijskim nacionalistima izjednačava sa španjolskim političkim interesima. Ovdje možemo spomenuti i Baskijske novinare ili Baskijske profesore, koji su protestirali protiv

manjka slobode govora u Baskijskoj državi, odazivom od 260 novinara iz 25 zemalja svijeta u Bilbao ili manifestom koji su objavila 42 učitelja Baskijskog Državnog Fakulteta (UPV) kojim su objasnili brige oko agresije koja se provodi nad njima, tvrdeći kako ih je nekolicina bila prisiljena napustiti Baskijsku državu ili tražiti dulji dopust. Niti Foro, niti baskijski novinari i profesori ne trude se ostvariti vezu sa baskijskim nacionalizmom, već se žele izboriti za novu demokratsku tranziciju Baskije (Beck, 2005: 217). Pripadnici ove udruge su većinom pobornici politike PP-a, odnosno ne zalažu se neovisnost Baskije.

Basta Ya!

Basta Ya! (Sada je dosta!), nazvana po poznatom antisloganom ETA-e, jest udruga osnovana 2002. godine koja želi građansku mobilizaciju protiv ETA-e pretvoriti u politički utjecaj, a sastavljena je od intelektualaca, umjetnika i političara. Osnovni cilj im je obraniti građanske i političke slobode unutar okvira demokratskih institucija. Otvoreno se suprotstavlja radikalnom nacionalizmu, braneći demokratska i građanska prava i osuđujući teror i zastrašivanje (Beck, 2005: 217).

Ostale civilne udruge

Ovdje valja spomenuti nekoliko udruge koje su imale velikog utjecaja u procesu pomirbe i mobilizacije građana da mirnim putem demonstriraju svoje političke potrebe.

Udruga Tantz Tanta je 2014. godine 08. lipnja 2014. godine organizirala masovnu demonstraciju za ljudska prava i mir, koju je vlada zabranila pod prijetnjom intervencije policije. Razlog zabrane bio je navodno okupljanje ETA-inih simpatizera kojemu je cilj opravdati terorističke zločine i poniziti žrtve istog. Ovakvo je obrazloženje zabrane prosvjeda učestalo u Baskiji. Kao odgovor na zabranu, baskijski su političari pozvali sutradan na tihi prosvjed za ljudska prava, mir i rješenje sukoba (TheBasquejournal, 2014).

Socijalni pokret Gure esku dago (Ovisi o nama), koji je nastao 2007. godine kao potpora pravu na samoodređenje, organizirao je ove godine okupljanje građanapokrajine Baskije koji su formirali ljudski lanac dug 123 kilometara i na kojem je sudjelovalo više od 150.000 ljudi. Ovom demonstracijom tražili su pravodasami odlučuju svoju budućnost (Open democracy 2014). Gure esku dago organizirao je i lokalni referendum o neovisnosti, na prostoru baskijskih lokalnih jedinica. Iako potpuno teatralan, na referendum je izašlo 37.000 ljudi, i neovisnost je izglasana sa čak 95% glasova za (SputnikNews, 2016).

Baskijske su organizacije, po uzoru na katalonske, predale španjolskoj vladi prijedlog referenduma za samoodređenje, koji je sud odbacio. Oko 11.000 ljudi je izašlo na ulice na prosvjedu za neovisnost baskijskih pokrajina. Prosvjed je organizirao pokret za Baskijsku neovisnost (Independentistak). (PressTV, 2016)

Nakon iscrpna izvještaja o civilnim organizacijama pokrajine Baskije, uviđamo kako postoje suprotstavljene strane. Ono što je svima zajedničko jest, naravno, zalaganje za nenasilnu borbu i isključivo suprotstavljanje djelovanju ETA-e. Tako imamo primjer udruga koje su zatvorile svoja vrata nakon što su postigle cilj zbog kojeg su osnovane odnosno ETA-ino napuštanje oružane borbe – Gesto por la Paz, Elkarri i Lokarri. Nadalje, očita klasifikacija jest po onima koje se zalažu za pravo na samoodređenje i one koje se zalažu za jedinstvenu Španjolsku. Primjer potonjih jest Foro Ermua i Basta Ya!, dok kao udruge koje se zalažu za samoodređenje možemo navesti Independentistak ili Gure Esku Dago.

4.5. Mediji

Nekolicina novinara je 1989. godine udružilo snage i osnovalo grupu Egunkaria Sortzen (Stvaranje novina), koja je novine pokrenula skupljanjem potpisa peticijom „za baskijske medije“, te je nakon obavljenih priprema i radnih grupa predstavila ime prvih baskijskih novina: Egunkaria (Novine). U početku je bilo teško jer ih je baskijska vlada odbijala financirati, međutim 1994. godine novine su dobile priliku da se prijave na javni natječaj. Egunkaria su bile jedine novine na baskijskom jeziku, a njihova je važnost bila u tome što su stvorile mogućnost ljudima koji pričaju baskijski da primaju informacije na svome jeziku. Također, u ovo vrijeme su se probudili i lokalni mediji kao što je bio Arrasate Press, prvi lokalni časopis na baskijskom s ciljem normalizacije baskijskog.

Otvarane su radio stranice na baskijskom (Gure Irratia, Irulegi Irratia, Xiberoko Boza) i baskijska televizija. Sve je to služilo promicanju baskijske kulture i djelovalo je pozitivno na zajednicu (Elkartea, 2010: 38-54).

Međutim, Beck tvrdi kako se na Baskijskoj televiziji prikazuju jednostrani nacionalistički pogledi, novinarima španjolskih medija se prijete, što uzrukuje ozbiljne sumnje u pluralizam baskijskih institucija (Beck, 2005: 162, prema: Onaindía 2000; Calleja 2001).

Danas je stanje iznimno drugačije i od skromnih početaka, baskijski su se mediji proširili na 20-ak radio stanica, nekolicinu baskijskih televizijskih stanica i još veći broj lokalnih, te puno veći broj novina i časopisa raznih tematika, što pokazuje da je mirovni proces na dobrome putu ka ostvarenju.

4.6. Sindikati

Iznimno bitnu ulogu u zalaganju za dijalog dvaju suprotstavljenih strana, imali su priliku igrati sindikati. Nakon što je dovršena tranzicija u demokraciju, radnici su se organizirali u sindikate, od kojih je bitno izdvojiti ELA-u (Eusko Langileen Alkartasuna) i LAB (Langile Abertzaleen Batzordeak, Patriotska Udruga Radnika). ELA i LAB su nacionalistički sindikati kojima je cilj neovisnost Baskije. Zajedno su sudjelovali u ranije opisanom sporazumu Lizarra iz 1998. godine koji je pokušao pronaći političko rješenje za baskijski sukob. (Beck, 2005: 137-138). Ovakav projekt „trećeg puta“ je nastao kao mjesto susreta svih ljudi koji žele samoodređenje Baskije postići mirnim i demokratskim putem. Gotovo su svi ljudi ove opcije povezani sa civilnim društvom i socijalnim pokretima te političkim sistemom. Oni koji su bili usmjereni na ovaj način dolaska do cilja su bili većina Baskijaca, nacionalistički i ljevičarski sindikat ELA, LAB, savez baskijskih seljaka Euskal Herriko Nekazarien Elkarte (EHNE), mirovni pokret Elkarri i mnoštvo političara i intelektualaca. Ovaj je put nastao suradnjom ELA-e i LAB-a (Mees, 2003: 120-121). ELA je tako izdala priopćenje kojim ukazuje na to kako je demokratski i mirni put jedini način za ostvarivanje prava na samoodređenje te kako je ETA zapreka na tome putu (Mees, 2003: 123-124).

4.7. Baskijski mirovni proces

Kroz cijeli se rad proteže pojam mirovnog procesa, stoga valja spomenuti i podorganizaciju Sortua – Baskijski mirovni proces, koja je usmjerena na stvaranje političkog terena u kojem prevladava dijalog, mir i poštivanje ljudskih prava. Također, nastoji pronaći moguće rješenje baskijskog problema i pomiriti Španjolsku i pokrajinu Baskiju. Nabrojati ću neke od njihovih važnijih postignuća u modernom mirovnom procesu, dakle unazad pet godina.

Deklaracija Aiete

Deklaracija koju su potpisali međunarodni pojedinci kao što su Kofi Annan⁷, Gro Harlem Bruntland,⁸ Berhie Ahern,⁹ Pierre Joxe¹⁰ i Gerry Adams¹¹ sadrži smjernice za postizanje dugotrajnog mira u Baskijskoj državi. Potpisana je 17. listopada 2011. godine u San Sebastianu na Međunarodnoj konferenciji za promicanje rješavanja sukoba u pokrajini Baskiji.

Na konferenciji je zaključeno kako se mir može postići potporom građana i njihovih izbornih predstavnika, potporom Europe i međunarodne zajednice. Pozvali su ETA-u da javno objavi definitivni prekid oružane borbe te uđe u pregovore sa španjolskom i francuskom vladom kako bi se riješio sukob. Potiču vlade da prihvate pregovore i razgovaraju o posljedicama sukoba, promičući pomirenje. Sudionici konferencije smatraju kako bi pregovore trebali voditi nenasilni akteri i politički predstavnici te pozdravljaju sudjelovanje treće strane koja bi pomogla u formiranju dijaloga.

Solution is blowing in the wind

Dokument koji je Abertzale Left predstavio 26. veljače 2012. godine, predstavio je tranziciju sa nasilja na dugotrajni mir, naglašavajući dijalog i demokratski dogovor kao način rješavanja sukoba. Kako bi tranzicija bila uspješna, navode nekoliko uvjeta koji se moraju ispuniti. Prvo, treba se prekinuti svo nasilje – ETA je napustila oružanu borbu, zbog čega se treba poraditi na uvjetima u zatvorima; zalažu se za premještanje baskijskih političkih zatvorenika u baskijske zatvore te kraj uhićenjima i suđenjima istih. Traže demilitarizaciju zemlje i rad na državnom i društvenom pomirenju. Predlaže se osnivanje Komisije za istinu, kako bi ljudi znali što se doista dogodilo, koji su uzroci političkog sukoba i koje su njegove posljedice. Smatraju kako bi to pomoglo u konsolidaciji, ali uzimajući sve žrtve u obzir bez ikakve pristranosti. Naglašavaju, naravno, potrebu dijaloga i demokratskog dogovora, prepoznavanje i poštivanje svih prava, uključujući i pravo na samoodređenje.

---

⁷ Bivši glavni tajnik UN-a

⁸ Bivši premijer Norveške i član organizacije The Elders (neovisna grupa koja je usmjerena na formiranje mira i unaprjeđenje ljudskih prava)

⁹ Bivši premijer Irske

¹⁰ Bivši ministar obrane Francuske Republike

¹¹ Predsjednik Sinn Feina

Preporuke Socijalnog foruma

Forum za mir, održan 2013. godine, iznio je nekoliko smjernica za pozitivno rješenje mirovnog procesa u Baskijskoj pokrajini. Preporučuju dijalog i pomirenje koje je prvenstveno usmjereno na osnivanje buduće koegzistencije kroz aktivnu suradnju institucija, političkih stranaka i civilnog društva. Također, predlažu formiranje procesa koji bi omogućio potpuno razoružanje ETA-e te stvaranje konsenzusa oko problema zatvorenika i izbjeglica, kako bi se izgradila stabilna koegzistencija i kako bi se pokušali reintegrirati u društvo. Ističu potrebu promoviranja i čuvanja ljudskih prava i demokratskih sloboda te suočavanje sa prošlošću.

EH Bildu – Baskijski put za pomirbu

U travnju 2015. godine, Euskal Herria Bildu je predstavila četiri osnovne smjernice za rješavanje sukoba: priznavanje štete koja je nanjena svakoj žrtvi, neovisno o tome tko ju je nanio, promjena zatvorske politike – puštanje zatvorenika koji su teško bolesni ili nepravедno zatvoreni te vraćanje izbjeglica, potpuno razoružanje ETA-e te demilitarizaciju države – povlačenje španjolskih sigurnosnih snaga iz Baskijske pokrajine. (Basque Peace Process, 2015)

Svaki od navedenih prijedloga predstavlja smjernice koje vode ka baskijskom samoodređenju. Ono za što se oni zalažu, jest politički dijalog, pomirba i razvitak demokratskih sloboda ljudi, te izvode načine kako doći do tih ciljeva. Služe kao svojevrsan vodič za pomirenje, koji se izjašnjava kao objektivan i profesionalan, naglašavajući usmjerenost na budućnost i ostavljanje prošlosti iza sebe.

5. ZAKLJUČAK

Većina baskijskih nacionalista želi se odcijepiti od Španjolske i Francuske, ujedinjavajući svojih sedam povijesnih teritorija, ali može se slobodno reći kako će ta želja ostati samo iluzija. Nerealno je očekivati da će i Francuska i Španjolska pristati na takav scenarij, bez obzira na historijska prava baskijskog naroda na taj teritorij. Međutim, ukoliko odlučimo razmišljati u smjeru samoodređenja, jedini mogući scenarij bio bi, prema Becku, odvojeni

teritorij Euskal Herrie koji bi se sastojao od Guipúzcoa, Vizcaye i možda Álave, a izglasao bi se referendumom (Beck, 2005: 219-222). Ipak, vjerojatnost da Baski prihvate ovakvo rješenje je malo vjerojatna – obzirom da bi to značilo da i dalje nisu ujedinjeni.

Borba za neovisnost pokrenuta je zbog uvjerenja baskijskih nacionalista kako zaslužuju svoju državu zbog određenih karakteristika. Nekada, za vrijeme Arane, to je bila rasa, a kasnije jezik. Nacionalizam ima tu moć da „rasplamsa“ narod i navede ga da čini grozne stvari u ime višeg cilja. Jedan od primjera takvog nacionalizma sigurno je baskijski i njegovo zaštitno lice ETA. Pet desetljeća, ETA je vršila atentate, otmice, bombardiranja i ucjene, čak i 30 godina nakon tranzicije u demokraciju. Oružana borba za baskijsku neovisnost, međutim, prekinuta je 2011. godine, čime se baskijski pokret i službeno okrenuo pokušajima dijaloga i pomirenja.

U prethodnim sam poglavljima izvela različite aktere i institucije koji su sudjelovali ili nisu, u formiranju puta ka mirovnom procesu stvaranja ujedinjene Baskijske države. Sagledamo li sve navedeno kao jednu cjelinu, možemo doći do zaključka da je jedini mogući put ka ostvarenju ciljeva demokratski put. Kako bi se postigao politički sporazum, stranke moraju stupiti u političke pregovore u kojima moraju biti osigurani uvjeti međusobnog poštivanja i uvažavanja osobnih sloboda.

U institucije koje su nastojale stvoriti takve uvjete moramo ubrojiti civilne udruge Gesto de la Paz, Elkarri, Lozarri – koje su, nakon što su ih posredno ili neposredno ostvarile, prekinule svoje djelovanje. ETA-inim definitivnim napuštanjem oružane borbe 2011. godine, otvorio se put mirnom i nenasilnom rješavanju sukoba, za koje se sada zalažu obje strane. Ono što je ostalo učiniti, jest osigurati da mirovni proces uspije, na čemu aktivno radi Baskijski mirovni proces, podorganizacija stranke Sortu, donošenjem deklaracija, organiziranjem konferencija i foruma te dogovaranjem mogućih smjernica u procesu pomirbe. Stranka koja može predstavljati ovakvo djelovanje i pozitivno riješiti sukob je PNV, koja se dokazala kao dobar pregovarač.

Građani su igrali veliku ulogu u nenasilnom procesu za osamostaljenje, različitim demonstracijama i mirnim prosvjedima protiv nasilne borbe ETA-e, ali i države (GAL), te za mir i ljudska prava. Dapače, većina je Baskijaca osuđivala nasilno djelovanje ETA-e, potpuno odbacujući njezino djelovanje.

Političke stranke možemo klasificirati prema onima koje su zagovarale baskijsku neovisnost i onima koje su bile za ostanak u Španjolskoj. Jedina od spomenutih stranaka koja se zalaže za jedinstvenu Španjolsku je PP, demokratsko-konzervativna stranka, koja je trenutačno na vlasti u Španjolskoj. Ostale – PNV, PSE, Sortu, EA, Herri Batasuna – sve se zalažu (ili su se zalagale jer više ne postoje – HB) za odcjepljenje ili autonomnu koegzistenciju. Njihova je uloga u procesu nenasilne borbe enormna, obzirom da su upravo oni sudjelovali u vođenju pregovora i formiranju samih sporazuma.

Možemo ustvrditi kako je nenasilna borba isplativija, dugoročno gledano. Da se pokrajina Baskija u potpunosti ugledala na Sjevernu Irsku, možda bi do danas bila u nešto drugačijem položaju. Imala je tu nesreću da je nekolicina ljudi odlučilo vršiti terorističke napade na državne institucije, što ju je dodatno unazadilo. Na sreću, institucije demokracije nisu podbacile te je u Baskiji aktivno dovoljno stranaka, civilnih udruga, organizacija, pokreta i sindikata koji su na sebe preuzeli kreiranje okruženja za formiranje pozitivnog mirovnog procesa, koji će jednoga dana biti priveden kraju. Takve organizacije upozoravaju na nekoliko uvjeta koji se moraju ispuniti kako bi proces uspio: potpuno razoružanje ETA-e, demilitarizacija Baskijske države, dijalog i pomirenje institucija te očuvanje ljudskih prava i sloboda, kao i suočavanje sa prošlošću.

Tek kada se ispune svi navedeni uvjeti, biti će moguć početak procesa rasprave i eventualnog postizanja dogovora oko baskijskog problema koji će i za jednu i za drugu stranu biti zadovoljavajuć.

6. Popis literature

Bieter, John i Bieter Mark (2000) *An Enduring Legacy: The Story of Basques in Idaho*. Reno, Las Vegas: University of Nevada Press.

Bilandžić, Mirko (2006) *Perspektive Sjevernoirskog sukoba: Kraj IRA-e ili jedinstvena Irska*. Zagreb, Polemos: Vol.IX No.18

Douglass, William A. i Bilbao, Jon (1975) *Amerikanuak*. Reno, Las Vegas: University of Nevada Press.

Graham, Helen (2005) *The spanish civil war; a very short introduction*, New York: Oxford University Press Inc.

Heiberg, Marianne (1989) *The Making of Basque Nation*. Cambridge: Cambridge University Press.

Irvin, Cynthia L. (1999) *Militant Nationalism: Between Movement and Party in Ireland and the Basque Country*. Minneapolis, London: University of Minnesota Press.

Krueger, Alan B. (2007) *What Makes a Terrorist: Economics and the Root of Terrorism*. Princeton: Princeton University Press.

Kurlansky, M. (1999) *Basque history of the world*, London: Jonathan Cape.

Lecours, André (2007) *Basque Nationalism and the Spanish State*. Reno, Las Vegas: University of Nevada Press.

Mansvelt Beck, Jan (2005) *Territory and Terror: Conflicting Nationalism in the Basque Country*. London, New York: Routledge.

Mees, Ludger (2003) *Nationalism, Violence and Democracy: The Basque Clash of Identities*. New York: Palgrave Macmillan.

Preston, Paul (2002) *Revolution and war in Spain, 1931-1939.*, Taylor & Francis e-Library.

Toticagüena, Gloria P. (2004) *Identity, Culture and Politics in the Basque Diaspora*. Reno, Las Vegas: University of Nevada Press.

Woodworth, Paddy (2008) *The Basque Country: A Cultural History*. Oxford, New York: Oxford University Press.

Zirakzadeh, Cyrus Ernesto (1991) *A Rebellious People: Basques, Protests and Politics*. Reno, Las Vegas: University of Nevada Press.

Internetski izvori:

basquepeaceprocess.info (2013) Baskijski mirovni proces.

<http://www.basquepeaceprocess.info/> Pristupljeno 6. kolovoza 2016.

Casla, Koldo (2016) Why does Basque Country seem so quiet about independence nowadays? *openDemocracy* 16. veljače. <https://www.opendemocracy.net/can-europe-make-it/koldo-casla/why-does-basque-country-seem-so-quiet-about-independence-nowadays> Pristupljeno 7. kolovoza 2016.

Hedgecoue, Guy (2016) Calls for 'independentzia' revived in Basque Country: The release of convicted Basque nationalist Arnaldo Otegi reignites dreams of independence amid political turmoil in the Spanish capital. *Politico* 18. ožujka. <http://www.politico.eu/article/basque-country-independence-calls-revived-arnaldo-otegi-prison-release/> Pristupljeno 10. kolovoza 2016.

Hold your nose, and let them stand (2011) *The Economist* 24. veljače. http://www.economist.com/node/18229442?story_id=18229442&CFID=163657615&CFTOKEN=88587486 Pristupljeno 10. kolovoza 2016.

lokarri.org (2006) Građanska mreža za sporazum i konzultacije. <http://www.lokarri.org/> Pristupljeno 5. kolovoza 2016.

Omladina Europske Slobodne Alijanse (European Free Alliance Youth) (2016) Motion: Support to the Basque peace process. <https://efay.eu/2016/04/15/motion-support-to-the-basque-peace-process/> Pristupljeno 5. kolovoza 2016.

Slawson, Nicole (2014) Step by step: how the Basque Country is moving towards peace. *Positive.News*. Pristupljeno 13. ožujka.

https://www.positive.news/2014/society/democracy/15443/basque_country_northern_ireland_peace_process/ Pristupljeno 6. kolovoza 2016.

sortu.eus (2013) Baskijska socijalistička politička partija. <http://sortu.eus> Pristupljeno 7. kolovoza 2016.

Spain's Basque Country Moves Closer to Independence Referendum (2016) *Sputnik News* 6. lipnja. <http://sputniknews.com/europe/20160606/1040830546/basque-country-ndependence-referendum.html> Pristupljeno 12. kolovoza 2016.

thebasquejournal.wordpress.com (2013) Baskijski žurnal. <https://thebasquejournal.wordpress.com/> Pristupljeno 11. kolovoza 2016.

Whitefield, Teresa (2015) The Basque Conflict and ETA: The Difficulties of an Ending. *Special Report* 384: 1-16 <https://www.usip.org/sites/default/files/SR384-The-Basque-Conflict-and-ETA-The-Difficulties-of-An-Ending.pdf> Pristupljeno 15. kolovoza 2016.

Zubiria, Pello (2014) Human chain demanding the Basque right to decide gathers 150,000. *openDemocracy* 10. lipnja. <https://www.opendemocracy.net/can-europe-make-it/pello-zubiria/human-chain-demanding-basque-right-to-decide-gathers-150000> Pristupljeno 8. kolovoza 2016.

1000s of people rally in Spain's Basque to demand independence (2016) *PressTV* 28. ožujka. <http://www.presstv.ir/Detail/2016/03/28/457920/Spain-Basque-independence> Pristupljeno 4. kolovoza 2016.

7. Prilozi

Ilustracije

Slika 1: Euskal Herria; kompletna Pokrajina Baskija

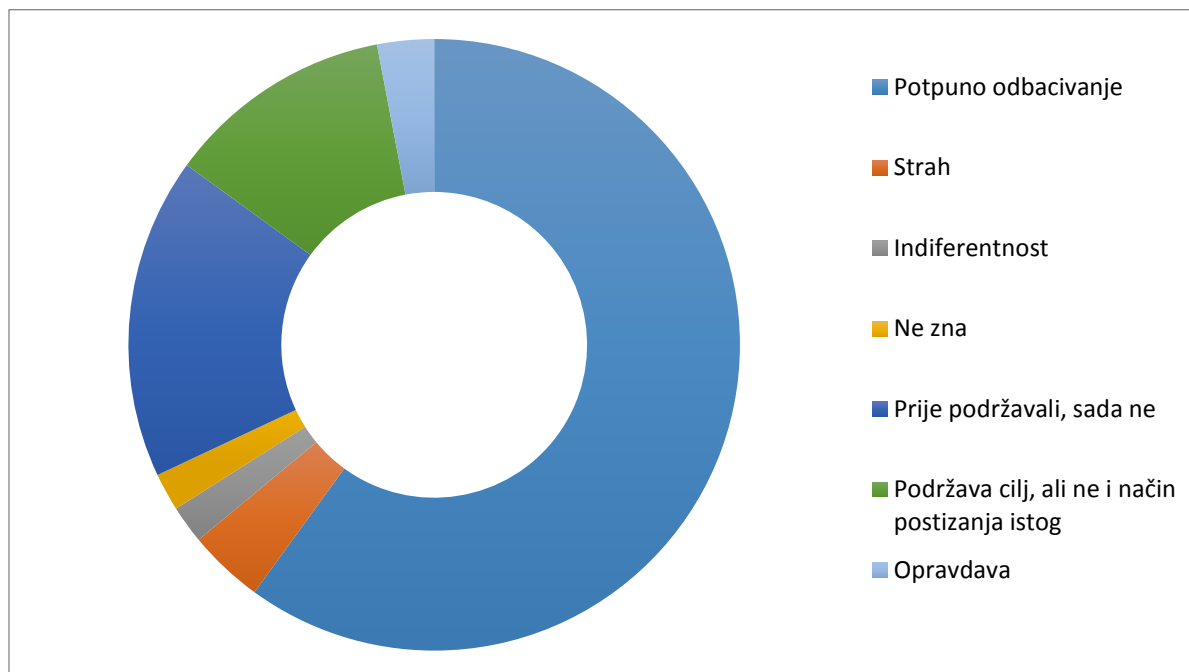
Izvor: www.Wikimedia.org

Slika 2. Masovni prosvjed organiziran od strane Gesto por la Paza kao reakcija na otmicu španjolskog poduzetnika Julia Iglesias Zamore.

Izvor: <http://www.arovite.com>

Tablica 1. Odnos Baskija prema ETA-i

Izvor: Euskabarometro, 2005

Sažetak

Glavna smjernica ovoga rada bila je istražiti na koji se način nenasilna „fronta“ snašla u sveopćem kaosu baskijske borbe za neovisnost u Španjolskoj. Proučavanjem rada nenasilnih organizacija te političkih i nepolitičkih aktera prikazao se utjecaj demokracije na društvo. Iz tog utjecaja demokracije proučio se i razvoj ETA-e iz nasilne, terorističke organizacije, u nekoliko nenasilnih ogranaka koji su se, postepeno odbacivši nasilje, potpuno usredotočili na političku borbu. Istražilo se na koji način je došlo do preobrazbe sustava i načina postizanja ciljeva te djelotvornost istoga, što je ujedno i glavni sadržaj ovoga rada – pacifističke (na)mjere u borbi za neovisnost. Svaki je od aktera i institucija na putu ka pomirenju imao važnu ulogu, ali su se političke stranke i civilne organizacije u tome istaknule. Proučavanjem propalih mirovnih pregovora i sporazuma, te usporedbom sa sjevernoirskom borbom za neovisnost, prikazana je važnost dijaloga, međusobnog uvažavanja i poštivanja osnovnih prava i sloboda. Temeljem relevantne literature akademskih stručnjaka, ovim se radom detaljno prikazalo navedeno, iz čega se izveo zaključak kako je opozicija nasilju djelotvorniji i učinkovitiji oblik borbe nasuprot nasilju koje je, u baskijskom slučaju, unazadilo istu borbu.

Ključne riječi: Španjolska, Baskijska pokrajina, ETA, neovisnost, nasilje, nenasilna borba, mirovni proces, pomirenje, dijalog

Peace efforts in the Basque struggle for independence

Abstract

The main guideline of this paper was to explore how did the nonviolent „front“ manage the chaos of the Basque struggle for independence in Spain. The impact of democracy on society was shown through the work of nonviolent organisations and political and nonpolitical actors. Taking that impact in consideration, the evolution of ETA was examined, from violent, terrorist organization, to several nonviolent branches, which gradually alienated violence and completely focused on political fight. The transition of the system and achievements was explored together with its efficiency, which was the main content of this paper – pacifistic intention in the struggle for independence. Every actor and institution on the way to reconciliation had a meaningful role, but political parties and civic organizations should be highlighted. By studying failed peace treaties and negotiations, and through comparisment with Northern Ireland fight for independence, the importance of dialogue and respecting each other and each others freedoms was displayed. Through relevant literature of academic experts, the paper showed the above in detail, which lead to conclusion that nonviolence is more efficient way to fight, as opposed to violence, which, in Basque case, moved the struggle backwards.

Key words: Spain, Basque, ETA, independence, violence, nonviolent fight, peace process, reconciliation, dialogue